

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre ... kor. 20.—
 Félévre ... > 10.—
 Negyedévre ... > 5.—
 Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
 BUDAPEST,
 VIII., Népszínház-utca 22. sz.
 Telefonszám: 61—38.
 Hirdetések
 felvétele ugyanott.

—⊙— Budapest, május hó 8. ⊙—

Krónika.

Reinkarnáció.

Ki tengerekre, sivatagra készül,
 Felkászolódik jóval már elébb,
 Hogy a végbucsut állhassa vitézül.

Pecsétes irást tesz a tarsolyába,
 Hogy pajzsa légyen idegenbe majd.
 Erszénybe pénzt tesz, szalmát sarujába.

Podgyászom rendbe, csomózva csomagom,
 Indúlhatok, amikor int az óra —
 Ég veletek! És ne bánjatok nagyon.

Majd visszatérek időtlen időn túl,
 Hogy mily alakban, azt még nem tudom;
 De kikelek holt-biztosan sírombúl.

Ha rajtam állna, ide jönnék vissza,
 Ha rajtam állna, mint dalos madár,
 Ki az éther örök rezgését issza.

Ha rajtam állna: magas gondolatnak,
 Borongó álmok ringó szekeren —
 Téveteg szikra peremén a napnak.

Ha rajtam állna, csak koldúsnak jönnék,
 Daróc ruhámnak minden öltése gőg!
 S lenézném, kik a nyomorom röhögték!

(Lussin-Grande.)

Kiss József.

Affér a Park-klubban.

— máj. 6.

Megint felgyászfátyolozták a liberálist. Pedig semmi olyan sem történt, amitől el kellene szontyolodnunk. Mert a liberálist nem érinti, hogy a Park-klubban néhány mágnás kivel akar egy levegőt szivni. Persze, báró Atzél Bélát más intenciók vezették, amikor a Park-klubot megalakította. Báró Atzél Béla a megalakításkor annyira liberális volt, hogy a Lipót-város pénzét is szívesen fogadta a klub céljaira. S ha körülszimatoljuk a klub köveit, azok közt nem egyet találunk, mely zsidók pénzétől illatos. De esztendő múltával a szag is vesztett intenzitásából s ma már úgy látszik, hogy az urak egészen elfeledték, hogy a Park-klubhoz is zsidók hordták az első köveket. Ilyesmit jólesik elfeledni s az urak nagy szakértők abban, hogy mi válik javára az emberi közérzésnek.

Talán a közérzést javítja az is, hogy néha-néha szabadjára hagyják a felekezeti türelmetlenséget. Ez kissé finoman van mondva. Magyarosabban szólva ez azt jelenti, hogy az urak örömiest antiszemitáskodnak — inkognitóban. Nem állanak ki a porondra, nem is hirdetik nyíltan szívüknek ezt az érzelmét, de a választmányi üléseken egy-egy titkos szavazással örömiest suttogják el önmaguknak, hogy a zsidó nem való közjük. Ezt az érzést nem tartjuk bűnnek s azért nem is értjük, hogy miért elégitik ki titokban, a nyilvánosság kizárásával? Elvégre az antiszemitizmust nem bünteti se a törvény, se a társadalom. Mire való hát még egy megengedett cselekményből is a tiltott dolgok gyönyörűségét szüricsölni? Tessék nyíltan számot adni arról, amit éreznek, ha az érzelmi világ nem is nyílt számadásra kötelezett vállalkozás. De hisz az urak elég függetlenek, s ki merjen nyílt és őszinte lenni, ha még a Park-klubbeli urak sem?

Lám, báró Dánielék sokkal őszintébben, tehát tiszteletreméltóbban cselekedtek. Ők kereken megmondották, hogy zsidót nem bocsájtanak be családjukba. Báró Dániel Ernő megengedhette magának ezt a felekezeti elfogultságot. Ő a régi szabadelvűpárt kipróbált gardájából való, s ha ő azt mondja, hogy a zsidót csak a keresztvizen át ereszti magához, ezt senki sem mondhatja felekezeti türelmetlenségnek, magyaráván szólva antiszemitizmusnak, mert az ő politikai multja fényes

bizonyossága annak, hogy mindig a liberálisizmus szolgálatában állott. Azok között harcolt, akik megadták nekünk az egyházpolitikai törvényeket és akik egyenlő jogúvá tettek a más bevett vallásfelekezetekkel. S ennél többet igazán nem kívánhat az ember egy liberális magyar főúrtól. Hogy ő maga számára is kihasználja a maga alkotta törvényeket, ilyenre gondolni nagy arrogancia lenne. Az ember mások kedvéért mutatkozik liberálisnak, de ebből a liberálisizmusból nem vonja le magára nézve is a következményeket. A zsidó házasság más felekezetbelivel a saját vallásának megtartásával. Aki ilyet akar tenni, annak meg kell adni ezt a lehetőséget. De hogy én is úgy cselekedjem, ahogyan mások cselekszenek, azt nem követeli tőlem a legszeles liberálisizmus sem.

A szabadelvűségnek ezen a magyarázatán mulott, hogy az aradi zsidó gyáros leányának előbb el kellett hagyni vallását s csak azután vehette fel a báró Dániel nevet. Nincs ezen kivetni való. Az egyik mágnás megnézi a menyé hozományát, a másik a vallását. Kellék az egyik is meg a másik is. S hogy ki mit talál szükségesnek arra nézve, hogy a menyé lehessen, ez igazán olyan joga mindenkinek, amihez senki emberfiának nem lehet beleszólása. És ezért is találjuk érthetőnek, hogy valaki kifogásolja leendőbeli menyének a zsidó vallását. A magyar társadalom is így gondolkozott, mikor a Dániel-család magához ölelte az aradi zsidó gyáros leányát. Ki beszélt akkor a Dániel-család antiszemitizmusáról? Mindenki természetesnek találta, hogy a Dániel-család maga szabja meg annak a leánynak a vallását, akit nevével és bárói koronájával megajándékoz.

Itt jutottunk el a veszedelmes ponthoz, mely körül a Stefánia-uti affér forog. Ha a Dániel-családnak joga volt feltételeket szabni valakivel szemben, joga van ugyanezt megcselekedni a Park-klub mágnásainak is. Persze, hogy a helyzet valamelyest változott azért, hogy a Dániel-család recipiálta az aradi zsidó gyáros leányát. De a vallás elhagyása és egy más vallás felvétele csak nüánsz-különbség s a Park-klub arisztokratáinak szabad oly érzéketlennek lenni, hogy ezt a nüánst meg ne érezzék és észre ne vegyék. S ha valaki a maga ősi jellegében nem volt alkalmas arra, hogy tagja lehessen a Dániel-családnak, akkor igazán nem nagy brutalitás, ha ezt a valakit nem szívesen látják a Park-klubban, még ha a Dániel-család ajánlatával kér is bebozsáttatást. Ami szabad egy mágnáscsaládnak, az szabad egy egész mágnásklubnak. A Dániel-család adott példát a felekezeti türelmetlenségből s a Park-klub csak kötelezőnek ösmerte magára nézve a példa követését.

Nyilvánvaló, hogy a liberálisizmus alkalmatlan ponton ütközött össze az antiszemitizmussal. A liberálisizmusnak itt kezdettől fogva elveszett volt a pozíciója, mert az, akiért exponálta magát, a liberálisizmushoz való tartozandóságát csak azért demonstrálta valamikor, hogy szükség esetén a szabadelvűség katonáinak védelmére appellálhasson. Neki a liberálisizmus ereje csak azért kellett, hogy ő maga szükség esetén gyöngén

viselkedhessék. S ez a gyöngeség lett gyöngéje a most felzúduló liberálisizmusnak.

Ne siránkozzunk hát, de állapodjunk meg abban, hogy nincs liberálisizmus és nincs felekezeti türelmetlenség. Ellenben vannak liberálisok és vannak antiszemiták. A két szó mint összefoglaló, társadalmi fogalom fikció, mert az irányok és felfogások nem a levegőben keringenek s nem ott élnek mindentől és mindenkitől független életet. Az emberekben van a fészkük és ezért a Park-klubban támadt affér is csak egy pár embernek az afférje. S hogy éppen a Park-klubban került volna egymással szemközt a liberálisizmus és a felekezeti türelmetlenség, ezt igazán csak az a liberálisizmus állítja, mely szeret panaszkodni és az elnyomatásán könyvet hullajtani.

Lynkeusz.

A pólai győző.

Irta: NAGY ENDRE.

I. FEJEZET.

Waldhausen admirális, a »pólai győző«, akinek nevét a világtörténelem jegyezte fel, türelmetlenül gondolta:

— Csak már vége volna az egész ostoba parádénak és hagynának békén!

Bárha masszív bronzkoporsóba volt is zárva, azért mindent tisztán hallott és látott. Hallotta a gyászindulót, amelyet a zenekar fújt és a beszédet, amelyet ő fensége, a főherceg mondott el; látta a katonai méltóságokat, a diszezzredet és a diadalmas zászlót, amelyet őmiatta burkoltak gyászba. Nemrégiben még, mielőtt a halál formalitásain átesett, mindennek nagy jelentőséget tulajdonított. Még az utolsó pillanatban is, mikor egész viharos élete átczikázott az agyában, úgy vélte, hogy minden átélt veszedelem, minden fáradság s minden kockázat csekélység volt ahhoz a dicsőséghez mérve, amely reá várakozott. Utolsó szava, amit fiához intézett, ez volt:

— Fiam, első a dicsőség!

Szeretett volna valami sulyosabbat, valami jobban megformált, kompaktabb dolgot mondani, de a körülállók megilletődésén így is látta, hogy ők átérzik e szavak történelmi fontosságát. Ők megértik, hogy a katona dicsősége más, mint a színészé, íróé és több efajta népességé. A katona nem tapsért, hízog bókért dolgozik, hanem fagyos zivatarban, golyók záporában és mindennapos kötelességek nyirkos szürkéségében egyformán megáll a poszton. És ha meg kell halnia, nincs más biztatása, mint a bajtársak elismerése:

— Derék ficzko volt, megálta a sarat!

Waldhausen admirális tehát, amikor örökre lehunyta a szemét, mosolygós, idvezült lélekkel hallotta a letakart dobok pergését, a trombiták gyászoló sikongását.

De ott, a bronzkoporsóban egyszerre kicserélődött egész izlése. Érezte, hogy új, az eddiginél hatalmasabb természeti erő uralma alá került, a nehézkes ráfeküdt és tolt, unszolta lefelé a földbe.

— Csak már vége lenne az egész ostoba parádénak és hagynának békén!

A partra dobott hal vágyódhatik így vissza a ten-

gerbe. A talajától elvált szikla vágyódhatik így árkon-bokron átszáguldva a völgybe.

A koporsót leeresztették a sirba, aztán hullani kezdtek rá a göröngyök. Kopogva hullottak a göröngyök és a halott úgy érezte, mintha eltikkadt füstál volna és azok a hulló göröngyök langyos esőcseppek volnának. Lassan-lassan elfőtték egészen, a gyászolók moraja, a parádé zaja elhallgatott és egyszerre valami csodálatos, delejes érzés futott át rajta. Csodálatos, tompa, sejtelmes emlékezések lepték el. Az a hatvan esztendő, amit odakünn töltött el, összezsugorodott, de bizonytalan, csak megérezett formákkal és színekkel tünt fel előtte egy másik élet, amit azelőtt élt át millió és millió éveken. Így emlékszik vissza az aggastyán a gyermekszobára, amelyben először kezdett el járni...

II. FEJEZET.

Már a legelső tapasztalás is, amit a sirban tett, nagyon, de nagyon meglepte őt. Életében ugyanis minden más emberrel együtt azt hitte, hogy a föld valami szilárd massa. Ezt káromkodva tapasztalta is egynehányszor, amikor valamely hajója homokzátonyra futott és alig lehetett kihuzni belőle.

Nos, ott lenn a sirban rájött, hogy minderről szó sincs. A föld, épp ellenkezőleg, sokkal hígabb elem, mint a levegő és megfoghatatlan könnyeddé válik benne minden mozdulat. Színek, vonalak egyáltalában nem voltak benne, sem pedig anyagszerű sűrűségek.

De bárha semmi földi érzékének sem vehette hasznát e nagy anyagiatlanságban, mégis pontosan megérezte az egész körülötte levő új világot.

Mindenekelőtt is elcsodálkozott a szédületes sürgés-forgáson, amely lezajlott körülötte. Magnetikus áramok nyilallottak keresztül-kasul, beláthatatlan messzeségekből beláthatatlan messzeségekbe és ez áramok borotva-élén hozzája hasonlatos lények nyargalásztak, amelyek hol elriásztották, hol pedig eddig még sohasem ismert erővel vonzották maguk felé. Néha úgy érezte magát, hogy egy-egy ilyen nyargalászó lény lehajlik érte és magával ragadja, mint a lovas kozák a zsákmányát. Kétségbeesett erővel kapaszkodott a koporsó bronzcirádáiba. Olyan libegve tapadt hozzájuk, mint a cigarettafüst a kávésfüvészához, amelybe belefújták. Most áldotta csak igazán a barokkstílt, amelyet mindig többre becsült a modern stílusoknál. Ijedten gondolt rá, hogy esetleg modern stílusú koporsót is kaphatott volna, amelynek sima felületeiről lesiklottak volna legörbülten kapaszkodó tagjai.

Már-már megnyugodott ebben az idegen, rettentés zürzavarban, amikor éppen nem gunyos és éppen nem derüs, hanem végtelenül szelid nevetés hangzott föl a közelében:

— Hahaha! Ön nagyon fél!

A pólai győző haragosan akarta kirántani a kardját, hogy a vakmérő gunyolódó felé vágjon, de észrevette, hogy a kardja sokkal erősebb nála. Nem ő tartotta a kardját, hanem a kardja tartotta őt.

Harcziás kedvéről lemondott hát és tehetetlen dühvel fordult arra, ahonnan a nevetés hangzott.

III. FEJEZET.

Buzaszem tövében ült ott valaki és nyugodt lassúsággal fejtegette le annak háncsköpenyegét. Pizmogó munkáját abba se hagyva, megszólalt újra:

— Ön nagyon fél!

— Nem igaz! Hazudik!

A furcsa valaki rendithetetlenül válaszolta:

— Nem. Ön nagyon fél... De ez nem baj. Ez csak addig tart, amíg szabaddá nem lesz.

— Szabaddá? És mikor lesz az?

— Amikor majd megszabadul attól a sok hászontalan lim-lomtól, amit magával hozott a sirba.

Az admirális gunyosan válaszolta:

— Haszontalan lim-lom? Itt vannak az érdemrendjeim, a kardom és a koporsóm csiszolt bronzból. Mutasson egy katonát ebben az egész évszázadban, akinek ennyi érdemrendje lett volna!

— Mindez azonban fémből van és a fém tart ki a legmakacsabban. Az embereknek, amikor ide lejönnek a földre, tartózkodniuk kellene az ékszerektől, az érdemrendektől, aczélfegyverektől és bronzkoporsóktól. Vannak itt szegény császárok, akik már évezredek óta raboskodnak és még mindig nem tudtak megszabadulni magukkal hozott holmijaiktól... Higyje el, hogy légájánatosabb a puhafa-koporsó és a golyóstakaró.

Amíg beszélt, egy pillanatra sem hagyta abba a munkáját. Egymásután hajtogatta félre a buzaszem finom hártýaburkát, amely mögül úgy lüktetett ki az életre készülődő csira, mint egy beteg emberszív. Minden érintésére sejteteknek rengeteg sokasága rajzott föl, finom erecskében megindult a munka, apró gyökerecskék remegve, tapogatózva nyultak ki, mint fájós tagok, amelyek most szabadultak meg kötésüktől. Mindez nagyon izgalmas látvány volt. Izgalmasabb, mint egy drámai előadás, sőt izgalmasabb, mint a pólai tengeri ütközet.

A pólai győző elnézte egy darabig, de aztán nem állotta meg szó nélkül:

— Mit csinál ön, mondja?

A Valaki nyugodtan válaszolta:

— Operálok... Megoperálok ezt a buzaszemet, szegény, nagyon beteg. Ott van benne, szegényben, az élet csirája. Ez okozza a lázát, ezért nem bír megnyugodni...

Lemutatott a mérhetetlen mélységbe, ahol kavargott a tűz, vonaglottak a lángok.

— Ott... ott lenn... ott van a betegség fészke.

Fü, fa, ember, aki a felszínen megszületik, mind ennek egy darabkáját viszi magával. Mind egy-egy hólyag, amelyből ez a betegség: az élet bugyborékol bele a semmibe. Segítsük megszületni azt, ami meg akar születni, mert mind egy szemernyivel apasztja ezt a tüzet. Nézze, hogy nyargal körülöttünk milliárd és milliárd szikrája annak az égő betegségnek: az mind rést, alkalmat keres, hogy a felszínre kerülhessen, hogy megszünhessék. Ott künn kitombolja beteg energiáját és a pernye, ami a rettentő égésből ide visszahull: az egy végképp lezajlott életnek nyugodt, mozdulatlan, tehát örökké boldog elve... Csak egy baj van.

IV. FEJEZET.

— És mi ez a baj? — kérdezte a pólai győző.

— Az, hogy az emberi butaság mindig megakadályozza, hogy ami élet odakünn kibuggyan, zavartalanul kifejlődhessék és ezáltal elmulhassék. Utját állják mindenféle ostoba intézményekkel az idegiának, sőt egyenest legyilkolják már a virágzás idején az emberéletet mindenféle ravasz fegyverekkel, és amikor a piros vér belecsurog a földre és a test utolsó vonaglik, azt hiszik, hogy mindennek vége és hogy ezzel az élettél örökre végeztek. Óh az ostobák! Nem tudják, hogy az az élet, ami odakünn be nem fejeződhetett a saját energiájának törvényei szerint, az visszakerül ide, hozzánk, az elmúlni vágyó életek kavargó káoszába és addig meg nem nyugszik, amíg újra fölszínre nem

kerülhet. Ezért átkozott a fegyver, amely életet kiolt, és piros meleg vért kidönt edényeiből! Átkozott a jég, amely virágbimbókat lever! Átkozott a praktika, amely magzatot méhében szétroppant! Átkozott az előítélet, amely törekvést megállít feleutjában! Átkozottak a falak és a sánczok! Áldottak az országutak, a medrek és a légkör, amelynek nincs korlátja!

A pólai győző éppen boszankodni akart ez okatlan beszéden, amely — érezte — igen alkalmas volt arra, hogy az ő hadierényeit megsemmisítse. De ekkor különös zaj riasztotta meg. Fentről jöttek a hangok: dobok pergése, kürtök harsonása és az ünnepi szónok beszéde. Figyelni kezdett. A szónok éppen róla beszélt. Róla, aki száz év óta fekszik e sirban és akihez száz év múlva is eljöttek ünnepelni azok, akik a harci vitézségért rajongani tudnak.

A pólai győző álmélkodva mondta:

— Mi ez? Már száz év mult el'azóta?

A Valaki nyugodtan válaszolta:

— Semmi az. Társalgás közben úgy elmulik az a száz év, mint egy pillanat!...

Toll és tör.

— máj. 6.

NEM ISMERÜNK MELÓDIÁKAT, melyek oly nehézkesen szállottak volna, mint *Mihalovics* Ödön melódiái. Kormányapparátusokat kellett működésbe hozni, hogy *Mihalovics* ur egy-egy munkáját átsegítsék a határon. Ennyi fáradsággal, ennyi költséggel egy boltoslegényt is megtehettünk volna zenei hírességnek. Nem sajnáltuk *Mihalovics* urtól ezt a költséget s nem irigyeljük tőle az így szerzett dicsőséget. Ez a dicsőség kissé keserű ízű s ezért értjük, hogy *Mihalovics* szívesen zavarná meg a mások tiszta gyönyörűségét. Pár hét múlva *Goldmark* Károlyt kellene az országnak jubilálni és *Mihalovics* ezer apró akadályt gördít az ünnepség felé. Amennyi fáradságot és költséget arra fordított, hogy a maga híret, dicsőségét emelje, ugyanannyi energiát pazarol arra, hogy a *Goldmark* világra szóló dicsőségét alábbszállítsa s az ősz költőnek világra szóló jelentőségét lekicsinyítse. Igazán irigyeljük *Mihalovics* urat a fantáziájáért. Kár, hogy ezt a fantáziát nem tudta eddig a zeneszerzés terén is érvényesíteni. Mert nagyszerű, nagy alkotásokra hivatott fantázia az, mely el tudja hitetni *Mihalovics* ural, hogy önmagát nagygyá és *Goldmark*ot kicsinyké teheti.

MICSODA SIRÁNKOZÁS a szépművészetek berkeiben! Ex-lexben vagyunk s az állam nem vásárolhat képeket. Az állapot kétségkívül sajnálatra méltó, de talán még sem kétségbeejtő. S ha ilyen is lenne, épkezláb embereknek még akkor sem illenék ennyire felpanaszolni, hogy az állam nélkül milyen tehetetlenek. A tüdőbajosok rendelőintézete is az államtól kapja a fenntartáshoz való eszközöket, de ki hallotta, hogy a tüdőbajosok kiállottak volna a piacra, hogy foszladozó tüdejükkal fellátszák a közönséget a kormány ellen, amiért az respektálja a törvény rendelkezéseit. De ettől eltekintve, hát oly bizonyosak a siránkozók abban, hogy a kormány izlése éppen az ő alkotásaikat találja méltónak a megvételné? Nem hiszszük, hogy a művészetet a szegénység kvalifikálja művészetté s ezért is kételkedünk abban, hogy a legszegényebbek lennének a legjobb művészek. A szegénységnek kétségkívül jussa van arra,

hogy támogassák. De érthetetlen, hogy miért kéri azt a művészet számlájára. Igazi művész nem siránkozik, viszont pedig az államnak se kötelessége, hogy minden embert támogasson, aki csak szegény.

NAGY MULATSÁG A NAPILAPOK politikai rovatában azt böngészni, hogy kik éreznek magukban leküzdhetetlen vágyat a haza boldogítására. Csúpa ismeretlen nevű titán, akik nyilván a pénztárcájukban hordozzák az eszüket s a pénzükre bizzák, hogy az tegyen helyettük valamást. Az igazunk dokumentálására csak a neveket kellene ideírunk. De ki győzné ezt helylyel! Böngésszessünk hát s kezdjük valakivel, aki az ismertebb nevéek közül való. Így aztán könnyen fogalmat alkothatunk magunknak arról, hogy milyenek az abszolút ismeretlenek, ha ez az egyik az ismertebbek közül való. Ez az egyik — csak úgy találomra halasztuk ki — dr. Heim István. Családi nevének ismert csengését az apjától örökölte. Az apja is Heim és az apja is ügyvéd, még pedig a *Kaszalik* Jenő ügyvédje. S látják, ez már jogot ad arra, hogy Heim István ur mandátumra pályázzék. Mert aki ilyen közeli barátságban állott *Kaszalik* Jenővel, az kétségkívül örökölt is egyet-mást a magyar nábobtól. Ha nem is pénzt, de a szellemnek azt a specialitását, mely őt ugyanugy híressé teheti, mint *Kaszalik* Jenőt. Mert mi is volt a *Kaszalik* Jenő hírességének a nyitja? Elcsufította Budapestet. Ezt a metódust leshette el az ifju Heim *Kaszaliktól*: Ha *Kaszalik* el tudta csufítani a fővárost, az ifju Heim elcsufítja az egész országot. S milyen talentumos ember, meglátják, hogy sikerül ez a terve s híres ember válik még belőle.

TALÁLKOZÁS A KÖZÉLETI TISZTASÁGGAL. A gázlángelme vádol. Megvádolja a fővárosi bizottsági tagok csoportját, hogy megvásárolták, megvesztegették őket a kocsz-kérdésben. A közéleti tisztaság ilyenformán védőt kapott a gázlángelmében. Nem vicedz, de gyilkos valóság, hogy minap találkoztunk a közéleti tisztasággal. Sirt, keservesen zokogott s mikor megkérdeztük, mi a baja, nyöszörögve felelte: Nézd, ki lett a védőm. Vigasztaltuk, hogy azért még nincsen veszve minden, de a közéleti tisztaság tovább jajgatott: Könnyű nektek! De mit hisz rólam a világ, ha megtudja, hogy ki a barátom! Ezt a véletlen találkozást csak azért irtuk le, hogy a gázlángelmével megérttessük, hogy ő se kérkedjék a nagy nyilvánosság előtt ezzel a barátsággal, ha csakugyan és őszintén használni akar a közéleti tisztaságnak.

LAKÁSÜGYI KONGRESSZUS.

Nemsokára nagy lakásügyi kongresszus lesz Bécsben, amelyen mi magyarok is részt veszünk. Részt veszünk és befogjuk mutatni lakásügybeli specialitásainkat.

Mindenekelőtt elküldjük a kongresszusra lakásaink szemefényét; a házmestert; a norma házmestert. E czélből már be is szerezték egyet a finomabb lelkűek közül. Tud káromkodni, fenyegetni, cselédeket pofozni, koldusokat és házalókat lerugni a lépcsőkről; tud házmesterpénzt kérni, szemétpénzt kérni, viczeházmesterpénzt kérni, viczeszemétpénzt kérni. Felügyelőnek hívják és teljesen kiállotta a próbákat. Az egyik füle arra van berendezve, hogy ne hallja éjjel a csengetést, még ha kilencszer is szól; a másik füle ellenben nagyon jól hallja a tízedik csengetést. Ilyenkor kiküldi a feleségét, hogy csoszogjon. Ez arra való, hogy a lakó ne türelmetlenkedjék a kapu előtt. A feleség többszöri csoszogás után visszatér az ágyba s a huszadik csengetésre a házfelügyelő megjelen a kapunál. Átv teszi a sper-

geldet és összeszidja a lakót, mert háromszor is csenget, amikor elég lett volna egy is. Ez a mintaházmester.

Elküldjük a viczét. A vicze az igazi házmester; ő surolja a lépcsőket, viszi le a szemetet, köszön a lakónak, kezét csókol a házmesternének. Ezért kapja a szemétpénzt, a viczépénzt; ami azonban, mint fent láttuk, nem az övé. Ez a mintavicze.

Részt vesz a kongresszuson a fürdőszoba. A fürdőszoba abban különbözik a házmestertől, hogy a házmester kapja a szemétpénzt, a fürdőszobában pedig bent marad a szemét. A víz azonban nem marad a kádban, hanem kifolyik egy ötlelesen elhelyezett nyíláson, amelyet a viczének kellene bétömni, de nem tömi be. Ezért kapja a viczépénzt, amely azonban nem az övé.

A háziur! Nem kap szemétpénzt, de kap a szemét pénzt, minden fertályban többet. A háziur nagyon jó ember és sportférfi. Minden negyedkor emel. Abban különbözik a fürdőszobától, hogy míg a fürdőszobából lepedővel jön ki az ember, tőle egészen levetkőzve kerül ki a lakó.

A hálószoba hasonlít a fürdőszobához; egyikben sem lehet fürödni.

A poloska. Fontos kongresszusi tárgy, a legtájékozottabb szemefénye a lakásnak. Sokkal jobban tudja hol az ágy, mint a lakó. S ezért, ha az új lakó nem tudja, hová helyezze el az ágyat, nézzen a falra és ahol a poloska van, ott legyen az ágy. Nem kap szemétpénzt, de egyebekben is hasonlít a háziurhoz. Ritka állat.

Az ebédlő; lásd fürdőszoba.

A lépcső; arra való, hogy a cselédeket és házalókat azon rugja le a házmester. Ezért kapja a szemétpénzt.

A lift; nem tartozik a tulajdonképpeni lakásügyhöz. Lakóknak ugyanis nem megy, csak idegeneknek, akik liftpénzt adnak. Aki tehát liften akar utazni, menjen a szomszéd házba, ott tiz krajczárért fel és le lebeghet.

A bérlő. Ha a háziur gyenge tüdejű és nem akar emelni, bérbe adja a házát. Mert emelni muszáj.

Maitre Jacques.

Krónika II.

A kifordított mirákulum.

— máj. 6.

Ezt a témát, ami itt következik, tulajdonképpen nem is lehet jól kommentálni és legjobb volna csak a maga száraz, ősi nyersségében, a lehető legreferendum-szerűbb hangon mondani el. Mert az olyan eset, ami már eo ipso magában hordja a kómikumot és a szatirát, a legkevésbé alkalmas arra, hogy a kommentátor kifigurázza, vagy elcsufolódjék rajta. Ezek azok a dolgok, amik szebben beszélnek a tény voltuk miatt minden Demoszténesznél s ezért szinte irótfőlötti vállalkozás a még külön kicsufolásuk is. Mert igazabb komédiát, mint aminőket az élet produkál, csak Shakespeare tudott írni és igazabb szatirát, mint amivel az élet szolgál, csak Shaw Bernát ír. De azért mégis csak meg kell próbálni valahogyan ennek a történetnek az elmondását, mért szinte állatkinzás számába menne, ha az író nem mondhatná el az olvasójának ezt a bordakifuró és bordareszkettető történetet.

Tehát: Lourdesről lesz a szó. A nagy és világhíres francia kegyhelyről, amelyet a boldog Franciaország szenteket szülő földjének a második pucelleje,

a kis pásztorleány, Soubirus Bernadette revelált a világnak, mint a csodagyógyulás helyét.

A kicsiny kis barlangból, ahol liliumfehéren megjelent a Vierge a pásztorleány előtt, hatalmas templom, kolostor, ispotály, vendégfogadóknak egész városrésze dagadt ki s a forrásból, amely felbuggyant a csodának eme barlangja előtt, éltető, gyógyító víz fakadt, de mellette egy másik, szintén nem minden haszon nélkül csergedező patak is, az aranynek, a készpénznek, az általános értékmérőnek bőséges, áldásos bugygyanata. Talán nem is volt még egy olyan jó üzlet széles Franciaországban, mint a lourdesi csoda. A Grand Chartreuse kolostorának nemes mixtum composituma, Cognac városa vidékének összes borpároló kisüstjei csak úgy nem voltak hozzáfoghatók ehhez az üzlethez, mint Wilsonék rendjelkiskereskedése, vagy pedig Combes Emil protekció-nagyárudája. Lourdes csodavize igen nagyon sok milliót jelent évenként nemcsak magának a városnak, nemcsak a vidékének, hanem egész Franciaországnak is. Hiszen csak az exportja a lourdesi viznek millióval számítja a palaczkjait. És millióra rug az áhitatosoknak az a tömege is, amely évente megfordul Lourdesban. És a mai zarándokok csuhája nem olcsó szőrből, hanem drága gereznából van varrva.

Kitűnő üzlet volt Lourdes, csaknem olyan nemzeti kincse Franciaországnak, mint amilyen például Monacónak a játékbank, Svédországnak az éjféli nap, Amerikának a Yellowstone-park, Budapestnek a közvágóhid. Idegenforgalmi nagy eszköz.

Franciaországban azonban — hogy én is éljek egy kis történelmi materiálistussal — Waldeck-Rousseau egygyel feljebb világosította a felvilágosodottságot, Combes pedig gondoskodott arról, hogy még feljebb menjen a gyertya Franciaországban. És száműzték a chartreuset, a benedictinet, de — megbotlottak a lourdesi viznél. Mindig mondtam, hogy a legveszedelmesebb ital a víz, de az antialkoholisták még ma sem akarják ezt elhinni nekem.

Pedig igazán úgy volt a dolog Franciaországban. A nagyon radikális és nagyon hasznos francia elegendő politikátlanodásból a lourdesi csodatévő barlangnál csudálatos csoda kerekedett ki. Uj mirákulum.

Megosztzkodtak szépen mindenben, ami a kongregációs vagyomból maradt, még Dueznek is juttattak egypár frankot, de Lourdesnél azután megakadtak. Azzal nem tudták, hogy mit csináljanak, mignem most végül azután úgy döntöttek a dologban, hogy az egész lourdesi csodát barlangostól, Bernadette-estől, idegenforgalmastól együtt odaitélték mint tulajdont magának Lourdes községének, hogy csináljon vele amit akar és legyen okosabb, mint a hivatalos okosság. Megkapták, birják békével, habeant sibi.

De erre mit tesz Isten? Milyen új lourdesi csodát produkál? Lourdesnak, a modern babonaközéppontnak a községtanácsát csupa szociálistából alakítja egybe. És ezzel a minden Feydeaut megcsufoló bohózati trükkkel kicsiszol egy olyan második-felvonás-véget az esetből, hogy Flers az irigységtől zokogva borul Caillavet

nyakába. A lourdesi szocziálista község tanács elhatározta, hogy fentartja teljes csudálatosságában a kegyhelyet, ápolni fogja továbbra is a barlangot, mint mi a Gellérthegyet, áldását adja a lourdesi vízre, mint ahogyan a mi illetékes ügyosztályunk is keresztet vetett a Sáros- vagy Rudas- vagy milyen-fürdő vizére.

Jó. Ez idáig még csak annyiban nem volna baj, hogy mikor alkalom van a babonairtásra, ezt az alkalmat a lourdesi szocziálisták nem fogták meg, mert úgy is tudják, hogy nem lehet écraser l'infâme-ot a világból, hiszen ugyis kinől máshol. De ott kezdődik el a mulatságos volta a fordulatnak, hogy ezt a határozatát a lourdesi kupaktanács ezzel okolta meg: »meghagyunk a kegyhelyen továbbra is mindent úgy, ahogyan eddig volt, ott hagyjuk még a papokat is, sőt megengedjük, hogy a csodaforrás is bugyogtassa magából továbbra is mindazt, amit tud, mert a szocziálizmus nem ellensége semmiféle vallási meggyőződésnek«.

Szóval: a lourdesi jezsuiták nem vették tréfára a lourdesi csodát, belátták, hogy az nekik is csak úgy hasznos hoz, mint ahogyan hozott a csuhás szocziálistáknak és éppen olyan nem-őszintén mondják meg az okát annak, hogy miért hagyják meg Lourdest tovább is csodának, mint amilyen őszintén adott tanácsot az erkölcstelenségre Liguori Szent Alfonz. Kifordítják a köpönyeget és nem veszik észre, hogy a haszonnak ez a köpönyege belülről is éppen csak olyan lyukas, mint kívülről volt. Ha becsületesen megmondták volna, hogy ők Lourdest bizony nem vallási okokból, hanem gazdasági okból akarják továbbra is csodatévő helynek megmarasztani, akkor legalább hivek maradtak volna a saját programjukhoz és akkor véget érne itt már ez az egész komédia is.

De — adjátok csak meg nekik az általános titkos választójogot s meglátjátok mindjárt, hogy hogyan akasztják szegre az egész Lourdes-ot és hogyan lesznek egyszerre hazafiak, nem hazátlan bitangok — nem igazi komédia az, amelyiknek harmadik felvonása nincsen. A lourdesi komédia pedig egész komédia és a harmadik felvonást hozzá a tarbesi püspök csinálta meg. Olyan csattanósra, mintha Molnár Ferencznek és Hegedüs Gyulának minden ingerkedő ördöge az ő reverendájába szállt volna bele.

Lourdes a tarbesi egyházmegyében fekszik, tehát ott a lelkek felett teljesen a tarbesi püspök rendelkezik. Teljesen. Mert a katolikus vallás dogmái szerint minden püspök éppen olyan egyházfő, mint maga a pápa, aki csak primus inter pares tulajdonképpen. Így tehát minden püspöknek a hatalmában van a szeretet vallásának a legsúlyosabb argumentuma, a kiátkozás is. És a tarbesi püspök — kár, hogy nem tudom vezeték és keresztelés szerint is a nevét ennek a nagy, Mark Twaint pótoló humoristának — a tarbesi püspök azzal felelt vissza a lourdesi kupaktanács határozatának, hogy egyházi átokkal sujtotta az egész Lourdest, mindenkit, aki oda még el mer zárándokolni, aki csak egy kis palaczk vizet is meg mer inni a lourdesi forrásból.

És ezzel a zseniális felvonásvégével azután egy-

szerre végét vetette Lourdes minden babonájának, de a lourdesi kupak minden jezsuitizmusának is, Mert aki hitt a lourdesi víz csodatévő erejében, az épp úgy hisz az egyházi átok foganatosságában is és éppen ez az a publikum, amelyből eddig Lourdes idegenforgalma kikerült és milliókat jövedelmezett. És ez nem fogja most már a lábát sem betenni Lourdes-ba.

És én igazán nem vagyok valami tulságosan klerikális ember, sőt gondolkozom néha talán még szabadabban is, mint amennyi szabadságot kanállal mér ki a szocziálizmus a hiveinek, én nem vagyok klerikális, de ezuttal teljesen a tarbesi püspök pártján vagyok. Mert ő csinálta meg a legkitünőbb felvonásvéget a lourdesi komédiához és mert azt látom, hogy most Soubirouse Bernadette győzedelmeskedett Ubrik Borbálán és Loyolai Szent Ignác mosolyog igen nagyon.

Nincsen jobb pionirja a neoklerikáлизmusnak, mint a szocziálizmus, a szabadság eldogmástitója és berendezesítője. Aki nekem nem hiszi el ezt, az kérdezze meg a Belvedere átriumának a szatirmosolygásra kunorodott oszlopait.

Ch. V.

Boldog házasság.

Irta: PETER NANSEN.

I.

Mikor Jermer Frigyes, a miniszteri tanácsos és a jogtudományok doktora, megkapta Schmidt Nancy és Mogensen Krisztián, a postahivatalnok eljegyzési kártyáját, önkénytelenül elmosolyodott. Micsoda meglepetés, hogy régi iskolatársa, Mogensen, a nyugodt Mogensen, jegyet váltott a csinos Schmidt Nancyval.

Jermer a lányt az utczáról ismerte. Emlékezett rá, amint öt-hat évvel ezelőtt az Ostergade tégláin ment végig, mint bérhámozó kis lány. Egyénien és sajátosan viselkedett, úgy hogy nehéz volt észre nem venni. Feje lágy lehajításában volt valami igazi szüziesség. De néha melegen és merészen vetette fel nagy szeméit. Jermer, mikor hébe-hóba találkozott vele, szeretete volna követni és szerencsét próbálni nála. Később azonban mindig visszavonult, attól való féltében, hogy ezeknek a szemeknek a biztatásában nem egészen bizhatik. És Schmidt Nancy nem olyan lány, akitől előzékenységet várhatott volna az ember. Jermer úgy általánosságban ismerte családi viszonyait. Nancy egy pár év előtt elhunyt bankpénztáros lánya. Anyja már régen meghalt. Most Nancy öreg, beteges nénikéjénél lakott, apja egyetlen hajadon nővérénél.

Ezzel a könnyüvéru kopenhágai lánynyal váltott jegyet fiatalkori barátja, Mogensen Krisztián!

Jermer Frigyes és Mogensen Krisztián egy városból származtak. A tengerparti városkában, ahol Jermer atyja polgármester volt, az öreg Mogensen a környékbeli paraszttal üzött jövedelmező üzletet. A két egyívású fiut egyszerre küldték a fővárosba, a gimnáziumba. Egy szállóban laktak, egy iskolába jártak, ugyanabba az osztályba, de mig Jermer mindig az első eminens volt, Mogensen szerényen meglegedett azzal, ha a többi közt valahogy átcuszott. A két barát közt egyáltalán sohase volt vitás, hogy Jermer a különb. Világos fej, megnyerő modoru s már mint kis gyerek

elárulta, hogy az életben meg tudja magát szerettetni. Egyszerre kedvence a tanároknak és vezére az ifjúságnak. Mogensen ellenben nehézkes volt, derék, pontos, szorgalmas, de egyáltalában nem tudott kitűnni és nem tudta magára vonni a figyelmet.

Pár év múlva a két barát utjai elváltak. Mogensen abbahagyta a tanulást és postásnak ment, míg az ambiciózus Jermer tekintélyes jogi karriérnek nézett elébe. Szorgalmasan látogatta az egyetemet, de társadalmi összeköttetéseit, előkelő és gazdag családjait se hanyagolta el. Huszonkét éves korában letette a vizsgát és nemsokára bekerült a pénzügyminiszteriumba, ahol most már hét-nyolcz éve dolgozott és a legjobb minták után képezte ki magát. A modora, valamint az öltözete mindig gondos s a legújabb divatu. Egyenes, kimért tartása a fiatal comme il faut miniszteri hivatalnok ideálja, félig diplomata és félig pap.

Korrekt külseje mögött kevésbé korrekt világfelfogást rejtegetett s a társaságban, a nők körül, könnyed iróniájával aratott sikert. Azt beszélték, hogy röpké szerelmi viszonyai voltak, de ő mindig diszkrét maradt, nem árulta el titkos ügyeit és sikeresen került minden botrányt.

Jermer és Mogensen évekig nem kerültek össze. Sőt baráti viszonyuk is meglazult kissé. Évente kétszer-háromszor meglátogatták egymást és mikor találkoztak az utcán, el-elbeszélgettek.

Jermer természetesen meglátogatta most a régi barátját, hogy gratuláljon neki. Minthogy pedig a menyasszony neve fokozottan érdekelte, nagyon sietett vele. Még aznap felkereste Mogensent és otthon is találta. A barátot kellemesen meglepte, a szives figyelem, tularadó boldogságában mindjárt törül-hegyre el is mesélte Jermernek kis szerelmi regényét.

Jegyesével a fogorvosnál ismerkedett meg, ahol több napon egymásután találkozott vele és mindjárt udvarolni is kezdett, mert Mogensen úgy intézte a dolgot, hogy mindig ő jött előbb s aztán a fiatal hölgynek átengedte a helyét.

— Különben, — sietett hozzátenni — nehogy azt hidd, hogy menyasszonyom fogai rosszak. Csak nézette az orvossal. Én azonban plombáltattam két zápfogamat.

Később aztán találkoztak az utcán és nemsokára jegyet váltottak. És egy vagy két hónap múlva meglesz az esküvő, mihelyt elkészül Nancy kelengyéje. Nem is lenne értelme várniok.

— Tudod, hogy körülbelül háromezer korona kamatot kapok, és ha hozzá csapjuk ezernyolczszáz korona fizetésemet, szépen megélhetünk.

— Már előre örülök, — folytatta — hogy Nancyval megismerkedel. Gyakran beszéltem rólad és tudom, hogy nagyon szeretne veled találkozni.

Végül megbeszélték, hogy még azon a héten együtt vacsorálnak valamilyen vendéglőben.

Jermer jött előbb és helyet foglalt egy asztalnál. Nemsokára nyílt az ajtó és belépett Mogensen és menyasszonya; Mogensen szélesen, nehézkesen, kalapját egész a nyakig fejébe nyomva, piros arczczal és négy-szögletes, vörnyeges szakállal, a menyasszonya pedig karcsuan, finoman, modern tavaszi ruhában, rövid zekében és matrőzkalapban.

Mogensen karját dereka köré fonva, odavezette barátjához, aki felkelt és bemutatkozott.

— Nézd, édes, ez itt Jermer Frigyes, legjobb és legrégibb barátom. Remélem, hogy ti is jó barátok lesztek.

Nancy felvetette nagy szeméit és Jermerre tekintett, aztán nyujtotta a kezét és mosolyogva szölt:

— Ha csak fele igaz annak a sok dicséretnek, amit önről hallottam...

Jermer félbeszakította:

— Magát pedig fölösleges is dicsérni. Régóta ismerem és régóta bámulom.

Élénk és kellemes estét töltöttek együtt. A fiatal hölgy keveset beszélt, de annál többet mosolygott és a mosolya elragadó volt, kaczer és mégis szemérmes. A vigyázat és a merészség, a csábitás és a visszahuzódás keveréke érzett rajta, amely Jermer kíváncsiságát már régesrég felkeltette.

A jegyesek közötti viszony nagyon kedves volt. Mogensen szerelmesen izgett-mozgott és minden öt perczben követelt valami kedvességet. A nő nem fukarkodott vele, de nem is nagyon buzgólkodott, hagyta magát csókolni és simogatni, szeliden mosolygott, odatartotta az arcját és boldogan borzongott össze, mikor a jegyese nyakon csókolta.

Jermer és Nancy egy pillanatig egyedül maradtak. A társalgás nyomban megakadt, de a nő nyugodtan Jermer szemébe nézett és ezt mondta:

— Tudja-e, hogy az eljegyzésemkor leginkább annak örültem, hogy magát megismerhetem?

Jermer pedig ezt mondta:

— Tudja-e, hogy Mogensent igazán irigylem?

Mikor Mogensen néhány pillanat múlva visszatért és a menyasszonyához ment, hogy megcsókolja a haját, Jermer még egyszer ismételte:

— Épp most mondtam a menyasszonyodnak, hogy irigyellek.

— Sajnálom, illetve sajnállak téged, — mondta Mogensen, folytatva a tréfát — de a menyasszonyom nem lehet egyszerre kettőé, ugy-e édes?

II.

A fiatalok a Gothersgaden laktak, amely a fűvészkertre nézett.

Jól berendezett, izléses ötszobás lakásuk volt. A fiatal asszony egész hozománya öt-hatezer koronára ment; ebből a pénzből ügyes talentuma bájos otthont teremtett, jó módu, kedélyes otthont, régi módi kényelemmel, amihez a nagynénjétől kapott mahagoni butorok is hozzájárultak. Ez az idős hölgy, miután unokahuga férjhez ment, az öreg-lányok intézetébe vonult.

Az esküvőt májusban egész csendben tartották meg. Mikor a fiatalok kétheti nászut után visszatértek a szász Svájcba, Jermer meglátogatta őket s pár nappal később már ebédre volt hivatalos.

Aztán jött a nyár és Jermer részint utazgatott, részint ismerőseit látogatta a nyaralókban és végül egy orosz czirkuszlovarnóval gabalyodott össze, aki szintén sok időt rabolt el tőle.

Igy történt, hogy egész nyáron Mogensenék felé se nézett és nem is igen gondolt rájuk.

Egy napon azonban, szeptember elején találkozott a fiatal asszonymal az Örsted-parkban. Egy ismerősével ment és Jermer csak köszönhetette, de az asszony szeretetreméltó, örülő mosolylyal fogadta a köszönést, úgy hogy Jermert újra elfogta valami hirtelen vágyakozás.

A következő napon már elment hozzá és egyedül találta. Az asszony barátságosan szemére hányt, mért hanyagolta el egészen. Jermer azzal mentegetőzött, hogy nem akarta a mézeshetek idilljét zavarni. Mikor ezt mondta, a lehangoltság árnyéka suhant az asszony vonásaira és Jermer hirtelen más beszéd tárgyra tért át, nem tudva, hogy megsértette-e, vagy elszomorította-e?

Az asszony pedig a czirkuszszal hecczelte. Hogy sokat járt-e oda, hogy beleszeretett-e valamelyik mű-

lovárnóbe? Jermer észrevette, hogy erősen szemmel tartotta, ami titokban hízelt neki, míg az évődése eleinte kissé izléstelennek tetszett.

Mikor menni készült, még egyszer a szívére kötötte, hogy látogassa meg egy este.

— Mogensen szereti magát és az esték most egyre hosszabbodnak és a czirkusznak is vége. Mi nem élünk társaséletet, de ha nincs nagyon elkényeztetve és megelégszik holmi egyszerű vacsorával és egy jó pohár groggal, mindenkor szívesen látjuk.

Jermer nemsokára engedett a kérésnek és újra meglátogatta Mogensenéket.

A Mogensenék háza már bizonyos vonzóerővel hatott rá. Otthonias kedélyességet talált itt, amit azokban a körökben, ahol eddig mozgott, nem ismert. A két barát és a fiatal asszony közt keresetlen, pajtásos hang uralkodott és Jermer úgy érezte, hogy látogatásának örülnek. Sőt néha úgy tűnt, mintha érkezésével valami nyomott hangulatot rebtentene el a házasookról. Egy este pedig könyvek között találta a fiatal asszonyt: Ő természetesen sietett eltüntetni a bánat nyomait és újra rózsás kedvü lett. Mogensen kis idő múlva sötét arcczal jött ki a hálószobából, de mihelyt megpillantotta barátját, kiderültek a vonásai. A fiatal házások intettek egymásnak, mosolyogtak és újra napfény ragyogott a házon.

Micsoda viszony volt tulajdonképpen Mogensen és felesége között? És minő volt tulajdonképpen a fiatal asszony, Nancy?

Mikor esténként a grógnál ültek és a kis asszonyka köröttük sürgött-forgott, Mogensen derékon kapta és lecsókolta. Ezalatt az asszony megőrizte szelid mosolyát, de hamar kibontakozott férje karjaiból és aztán olyan jól esett hátat fordítani Mogensennek, Jermernek pedig egy különösen hosszú tekintetet küldeni, — egy tekintetet, amit maga Jermer se tudott mire vélni, legalább is nem volt egészen bizonyos, hogy szabad-e magyarázgatnia azt, amit belőle olvasott.

Őszkor Jermer egyre gyakrabban járt Mogensenékhöz. Először is, mert jól esett neki, hogy szívesen látták, másrészt pedig csábitotta a vágy és ígélet részegítő illata, amelyet Nancy sugárzott feléje.

III.

Egy novemberi napon történt, alkonyatkor. Jermer eljött, hogy látogatást tegyen Mogensenéknél. A szobalány, aki ajtót nyitott, azt mondta, hogy az ur nincs itthon, a nagyságos asszony azonban a társalgóban ül, tessék besétálni, tanácsos ur.

Jermer kopogott az ajtón, amely Mogensen szobájába vezetett. Senki se felelt és ő bement. Sötét volt. A társalgó ajtajai is be voltak huzva, — itt is sötét volt. Halkan ment, halkan — hogy meglepje — mindenütt a szőnyegen, bekukucsált a társalgóba és megpillantotta Nancyt, aki a kályha előtt hátát feléje fordítva a chaiselongue-on ült. Előregörnyedve ült ott, könyökét ölébe támasztva, arcát kezeibe rejtve.

Jermer, mikor egész közel állott hozzá, mély basszuhangon mondta: »Hopp«.

Az asszony kiáltva a magasba pattant, megdörzsölte szeméit és leülve, újra szomoruan csak ennyit mondott: »Ah, maga az Jermer! De megijesztett!«

Jermer megragadta kezét, melléje ült és lágy, résztvevő hangon mondta: »kedves Nancy asszony, maga sir, — mi baja?«

Az asszony nem húzta el a kezét, hátradólt, úgy hogy feje Jermer vállát érintette és hallgatott. Erre Jermer balkezevel óvatosan megsimította az asszony haját és lágyan és szeliden, mint ahogy a síró gyermekeket vi-

gasztalják, így szólt: »Valami bántja a kis, kedves Nancyt?« Ő azonban görcsösen sirva a mellére hanyatlott és míg Jermer, kezét még mindig tartva, szeliden letérdelt eléje, sirva fakadt: »Ah, olyan boldogtalan vagyok, Jermer«.

Jermer válaszul forró csókokkal és kedves szókkal árasztotta el és a nő nem tiltakozott, csak sirt, sirdogált. Mikor Jermer újra a chaiselongue-ra ült, kéz a kézben, az asszony abbahagyta a sirást és el-elgondolkozva, de szigorúság nélkül ezt mondta: »Utálatos, amit tettünk. Mit hisz rólam?«

Jermer nevetve válaszolt: »Azt hiszem, hogy vége minden rossznak!«

Az asszony mosolygott a könyein keresztül s két karjával átkarolta Jermer nyakát, lehajolt hozzá és egy hosszú, forró csókot nyomott a szájára.

És míg csendben ültek az alkonyatban, örülve egymásnak, versenyt becézve egymást, elmesélte neki az asszony, minő csalódást okozott a férje, minő közönyös volt vele szemben és különben is csak beléje, Jermerbe volt szerelmes, aztán hogy minő szerencsétlennek érezte magát e fiatal, vidám szerelem miatt, — e szerelem miatt, amit a hüvös férj melléti élet s a Jermerrel való gyakori együttlét folyton mindig fájoan idézett eszébe, bár azt hitte, hogy Jermer ennyit se törődik vele.

Jermer, minthogy ismeretségük óta minden egyes mozzanatára emlékezett, magyarázni igyekezett egy tettet, amelynek az igazi jelentőségét csak most értette meg az asszony, bár néha-néha álmodozva gondolkodott el róla, — Jermer azonban most világosan bebizonyította neki, hogy ők kezdettől fogva szerették egymást és az, ami történt, valójában nem egyéb, mint ami után mind a ketten oly régóta vágyakoztak.

(Folytatása következik.)

Temetőjárás.

Mért nem beszéltek én halottjaim?...
Hisz oly sebes fekete, néma szátok.

Mért nem sikítottok, nem nyöszörgetek,
Ha férges nyár, fagyos tél csap reátok?

Csak fekszetek, mint alvó gyermekek,
Sötét ruhátok czafrangokra válott,

Jégarczotokba szörnyü dermedet
S valami örült ismeretlen átok.

Nem félték-e egészen magatokban,
Ti elhagyott, magányos gyermekek.

Tág szemetekbe néma borzalom van
És arczotok is oly fakó, beteg,

Ti síri párnán alvó gyermekek.
Futok felétek átkozódva, zordan,

Ha fönn a nap parázsa kialudt,
Lábam gázos sirok kövére dobban,

Nagy csöndetektől fátyolos az út.
Süket zugástok félve hallom ottan,

Csakhogy nem értem álomszózatuk,
Mert immár köztem és közöttetek,

Aludni tért, kibékült gyermekek,
Egy óceánnak némasága züg.

Kosztolányi Dezső.

Nagy Endre.

Hogy becsukódtak az Andrásy-uti souterrain muzsák ajtai, illő megemlékezni róla, hogy tíz hónapon át nyitva voltak. S tíz hónap múltán Nagy Endre, ennek az intézetnek az igazgatója, vezetője, rendezője, szerzője, színésze és confériencier-je végre elmehet mulatni is. Talán színházat is lát, talán német cabaret-t nézhet az ázó-fázó ligeti fehér cabaret-csarnokban.

A cabaret-ról ma már nem lehet sokat mondani, mert még nem mondtak róla semmi komoly szót. Egy kicsit lenézik, mint a léhaság, az alsóbbrendűség tanyáját, ugyanazzal a logikával, amelylyel a nevetést, mely az embert az állattól megkülönbözteti, kevésbé emberi vonásnak néznek, mint a sirást és a jókedvet kevésbé pszichikai állapotnak, mint a gyászt. Nekem régi sejtelmem, hogy a cabaret túl fog tenni kulturjelentőség dolgában a színházakon, a háromperces moment-fotográfia az ötfelvonásos festményen, mert magam után tudom, hogy nehezebb munka három perc alatt ugyanannyit mondani, mint harmadfél óra alatt. S megállapított ténynek ismertem föl a magam számára, hogy a cabaret léhasága nem léhaság, hanem komédiás rejtőzködése a legkomolyabb és legemésztőbb ideális művésztörekvéseknek. Erről nem lehet keveset írni, tehát csak pedzem azt a szempontot, hogy Nagy Endre kaliberének kerete is legyen.

Órála magáról autentikusan tudom, hogy nem a léhaság vitte a redakcióból és irodalomból a cabaret-ba, hanem a legkomolyabb és legideálisabb kulturszomjuság. Persze nem az, mely az Akadémia kapui felé néz, hogy jó volna odajutni, hanem a tömegek mélyébe, hogy jó volna ezeket magamhoz emelni. S mind a kettő sikerült neki: nem jut majd soha az Akadémiába s a tömegeket máris magához emelte.

A conférence-jai a pesti életnek egyik elemévé váltak. Nem vicceket farag, hanem mint eleven ujság beleszól a napidolgokba, gyilkos maliciával és kiforrott, komoly nézőpontokkal. Ez az elmés fiu nagyon komoly fiu. S a léha mulatság állítólagos tanyáján a közönség sokkal többet hall fogékonyan irodalomról, művészetről s magasabbrendű emberi törekvésekről, mint egynémely komoly kulturintézetben. Hall úgy, hogy mindjárt állást is foglal s amikor a szatirikus fordulatok viharos kaczagást váltanak belőle ki, akkor már egy-egy komoly gondolattal gazdagabb, mely megmarad, mikor a kaczagásról már régen megfeledkezett. Csinálódik abban a cabaret-ban komoly közvélemény, meg nem vesztegetett igazmondással és minden mellékcél nélkül. Készül abban a cabaret-ban olyan irodalmi uttörés, melynek sokkal mélyebb nyoma van máris a nagyszabású irodalomban, mint hamarosan hihető. S fejlődik ott az előadó művészetnek egy új, különös genre-ja, melynek hatása szintén nem a souterrainban fog megrekedni. De legeslegfőképpen készül ott olyan lélekidomítás a közönséggel, amely megkapó és szinte félelmetes. A léhaság kaczerkodik a legkomolyabb komolysággal, az emberi fájdalommal.

Manapság voltaképpen a Nagy Endre cabaret-jában ugyanannyira meg lehet indulni, mint kacagni. Ady Endre

versei javát éneklik ott, Medgyaszay Vilma balladákkal rendít meg s maga Nagy Endre kiássa a mult és a jelen poéziséből a legszínesebb, a legkönnyesebb hatásokat és romantikus clair obscure-ba állítja halkán, mintha a kaczagó emberek lelke mélyéből, az elfelejtett komolyság sirjából emlékeztetőül hangoznék ki, szólaltatja meg. Egy olyan Virágének-Csokonai, vagy Kiss József dalaiból összeállított tableaux valóságos nemzeti kulturcselekedet, amiket Nagy Endre nem oktrojál a publikumára, hanem szinte orvul belelop az izlésébe. Meglepő fordulatot jelentettek ezek e számok, de meglássák, ez a léha író-társ, ez a dadogó confériencier, még sokszor fog bennünket csuffá tenni azzal, hogy megnemesít bennünket.

K. T.

Saison.

Nincs többé öregasszony.

— máj. 6.

A nők kedvence, Marcel *Prévost*, akit most iktattak be egy öreg akadémiai székbe, szép vigasztalással szolgál a párisi nőknek. A minap egy felolvasásán kijelentette, hogy Párisban *nincs többé öregasszony*. Mert — mondja — a nők karcsúságra törekszenek és erősen sportolnak, ami sokáig épen tartja ifjúságukat.

Ezen előzmények után Gémházyné izgatottan teszi le a Hangliban a »Zsornál« allerlei-rovatát.

GÉMHÁZYNÉ: Mit szól hozzá?

KUNDRÁKNÉ: Mit szóljak? Ez előttem egyáltalán nem ujság. A férjem, aki a mult nyáron Párisban volt, már elmesélte, hogy Párisban nincs egyáltalán öregasszony. Volt a Moulin Rouge-ban, a Bal Tabarin-ben, a Casino de Paris-ban és sehol se látott egyetlen öregasszonyt sem.

GÉMHÁZYNÉ: A maga férje rövidlátó.

KUNDRÁKNÉ: Bizza csak azt ő rá. Ha ő összecsvikkelja a szemét, akkor mindent lát. Még ezt a kis finom ránczot is a maga orra alatt. Ő figyelmeztetett rá, hogy magának ott egy ráncza van. Különben észre sem vettem volna. Igazán alig látni.

GÉMHÁZYNÉ: Ez a ráncz már gyermekkoromban is ott volt. Ezért az egy ránczért én nekem nem kellett férjhez mennem rövidlátó emberhez.

KUNDRÁKNÉ: Szép, hogy legalább ez az egy ráncz még emlékezteti ifjúságára.

GÉMHÁZYNÉ: Szó sincs róla, én már öregszem. De magára csak rá kell nézni és látom, hogy még mindig jól fest.

KUNDRÁKNÉ: Nálunk megszólják azt az asszonyt, aki festi magát. Én nem is merem. Mennyivel jobb a párisi nőknek. A férjem meséli, hogy a kávéházban és a színházban szan zsén festik magukat.

GÉMHÁZYNÉ: Én is hallottam, hogy némelyik egész álarcot visel glazurból az igazi arcza felett és úgy néz ki hatvan éves korában, mintha tizenhat lenne.

KUNDRÁKNÉ: És némelyik minden este berakja az arcát kovászba, hogy meg ne ránczosodjék.

GÉMHÁZYNÉ: Vagy bekeni faggyuval, mint a paraszt a csizmáját, ha nem akarja, hogy ránczosodjék.

KUNDRÁKNÉ: Én még mást is hallottam, de azt nem lehet elmondani.

GÉMHÁZYNÉ: És aztán a párisi nők, tudja, olyan fűzöt viselnek, hogy abban tizszer karcsubbak, mint mi és százszor fiatalabbak.

KUNDRÁKNÉ: A férjem mesélte, hogy Párisban alig látott gyereket az utcán, mert a párisi nők félnek a gyerektől. Féltik tőle a karcsúságukat.

GÉMHÁZYNÉ: Én olvastam az allerleiben, hogy Párisban valóságos mider-klinikák vannak. A nők odajárnak és addig masszíroztatják magukat, amíg bele nem férnek egy fűzőbe.

KUNDRÁKNÉ: Én azt is hallottam, hogy valósággal kiéheztetik magukat mint a zsekék lovaglás előtt. Egy párisi zsuron alig fogy valami, mert az asszonyok koplalnak, csak hogy meg ne hizzanak.

GÉMHÁZYNÉ: Lássá, én nekem nem kell ez a sok mindenféle kura. Nekem van egy cselédem, aki mindennap annyira felboszant, hogy soványra mérgeledöm miatta. Ez a legjobb módszer.

KUNDRÁKNÉ: Én pedig mindennap magam vikszelem föl a padlót. Mert, tudja, én is félek az elhizástól.

GÉMHÁZYNÉ: Magának sportolnia kellene.

KUNDRÁKNÉ: Hagyja el! A télen a Tátrában voltam, hogy majd megtanulok ródlizni és egész télen nem esett egy pihe hó sem. Akkor hazajöttünk és a férjem vett a számomra bérletjegyet a városligeti jégre. Egész télen át nem fagyott be a tó. Ha én uszni tanulnék, a Duna júliusban is zajlana. Meg akartam tanulni biciklizni, de egyszerre kiment a divatból, amint hozzá fogtam. Akartam lovagolni tanulni, de a ló elkezdett köhögni. Most már csak egy sportot szeretnék megtanulni, az automobilozást.

GÉMHÁZYNÉ: Addigra épp a repülőgépek jönnek majd divatba.

KUNDRÁKNÉ: Hát, tudja, én csak a kövér Beláknét szeretném repülőgépen ülni látni. Olyan vastag már, mint egy ház.

GÉMHÁZYNÉ: Mégis úgy füzi magát, mint egy bakfis.

KUNDRÁKNÉ: Azt hallottam, hogy krétát és maltert eszik, hogy ne legyen olyan kövér az arcza.

GÉMHÁZYNÉ: A multkor ide jött hozzám és elkezdett dicsekedni így: »Mit szól az új fűzőmhöz? Most hoztattam Párisból. Kétszáz frankba került«. És én végignézttem rajta. Olyan volt, mint egy hordó. És azt kérdeztem tőle: »Ez az új fűző? De a régi még alatta van?«

KUNDRÁKNÉ: Hallotta, hogy a Stakkné válik az urától?

GÉMHÁZYNÉ: Miért?

KUNDRÁKNÉ: Mert az úra nem akart még egy lovat venni.

GÉMHÁZYNÉ: Hogy-hogy?

KUNDRÁKNÉ: Van nekik egy ekvipázsuk. Ujabb

időben a férje minden héten vett egy lovat és a másik héten már meg is döglött a ló. Ezt a Stakk szemére vetette a feleségének. A Stakkné ingerülten kérdezte: »Miért helyezel olyan különös súlyt azokra a rongyos lovakra?« Mire a férje azt felelte: »Nem én helyezek, hanem te«. Ebből támadt a válópör.

GÉMHÁZYNÉ: A Bakácsné is nagyon hizik és vénül.

KUNDRÁKNÉ: Pedig folyton sportot üz. Váltókon nyargal és uszik az adósságban.

GÉMHÁZYNÉ: Valamit már igazán ki kellene találni a hizás ellen.

KUNDRÁKNÉ: Abból nem lesz soha semmi. Mert az orvosok sose igyekeznek olyasmit kitalálni, amitől le lehet fogyni, hanem csak olyat, amiből ők tudnak meghizni.

GÉMHÁZYNÉ: Vagy legalább olyasmit kellene kitalálni, hogy az asszonyok sose vénüljenek meg.

KUNDRÁKNÉ: Párisban ezt is ki fogják találni. Ma már folyton azt mondják a párisiak: »Il n'y a plus d'enfants«. Nincsenek többé gyerekek. És ahol nincsenek többé gyerekek, ott nemsokára nem lesznek többé öreg-asszonyok sem.

GÉMHÁZYNÉ: Ezért mondta hát az a Marcel Prévost, hogy Párisban »nincs többé öregasszony«.

Reveur.

INNEN-ONNAN.

♫ Az asszony multja. Kiásták Tomasicsné multját. Valóságos részvénytársaság alakult ennek a vállalkozásnak a kiaknázására. Horvát ellenzéki politikusok szövetkeztek s ázni kezdtek mélyen a föld alá, mintha arról lett volna szó, hogy ezekkel a kutatásokkal megbecsülhetetlen szolgáltatokat tegyenek a felderítő tudománynak. Bizonyos, hogy másfelé ez a dolog nem történhetett volna meg. Ha másfelé a kutatás szomja elfogja az embereket, felhányatják a földrétegeket, őskori palotamaradványokat hoznak felszínre, de sohasem gondolnak arra, hogy egy vezető politikus feleségének a multjából betűzzék ki a kellemetlenek hitt részleteket. Nálunk, azaz hogy Horvátországban ez is megese. S most már tudjuk, hogy Tomasics felesége valamikor nevelő volt a bán családjában. Ugy látszik, hogy Horvátországban jólneveltnak lenni nem valami kiváló erény. Sőt: az események igazolják, hogy ott a jólneveltséget társadalmi bűnek tartják. Ha nem így lenne, nem vennék bűn számba valakitől, hogy neveléssel foglalkozott. Az affért ezzel be is fejeztük. Mert bajos disputába ereszkedni olyanokkal, akik ily elcsavart fogalmakkal bírnak a nevelésről. Meglepőt absolute nem látunk az afférban. Mert a horvát politika régen hozzászoktatott, hogy onnan semmi olyat ne várjunk, aminek valamelyes köze van a jó neveléshez.

> Abdul Hamid illuminál. Jókainak a csodás török történetiben van megírva egy elfelejthetetlenül nagyszerű jelenet. Ahmed, a detronizált és a Héttoronyba zárt szultán látja, amint öcsese, az új szultán, Mahmud, végigvonul Isztambul utcáin diadalmenetben s oldala mellett ott ül fehér lovon Ispirizáde, a seik-ül-izlam, aki megbuktatta Ahmedet és szultánná tette Mahmudot. Az ünnepi menet oda ér a Jedikula

alá és ekkor fent, magasan, a rabtartó torony ablakában megjelenik Ahmed, a rabszultán és hangosan csengő szóval kiáltja bele az ünnepi csendbe:

— Ispirizáde!

És semmit nem mond többet, de a megdöbben ember-sokaság látja, hogy az ajka vonaglik, néma átkot mond s az átokhordozó balkarja kinyulik s reá mutat rettenetes mutatással az Ispirizáde övig érő ősz szakállára. A menet felocsudik a megdöbbenésből, tovább halad és elérkezik az Aja Szófiába. Ott Ispirizáde felmegy a szószekekre és elkezd a szultánavató ünnepi beszédet:

— Mahmud...

És nem mond többet semmit sem, hanem a szívéhez kap és lebukik a szószekekről holtan, szélütötten. Elérte az Ahmed néma átka. — Így álltak hajdan boszut a trónjafosztott szultánok. Most pedig arról érkezik hír, hogy Abdul Hamid, a detronizált szultán, öcscsének, az új szultánnak, Mehemednek a tiszteletére a trónfoglalása évforduló napján kivilágította ünnepülésül az Alatini-villa ablakait. Az Alatini-villa a modern Héttorony és Abdul Hamid az az új Ahmed, aki nem néma átkot küld többé az utódja felé, hanem kivilágít a trónrajutása évfordulójára. Mert tudja, hogy a török szultánok csakugy nem mulnak ki természetes halállal, mint az orosz czárok és ezért az alatini kivilágított palota ugy is érthető, mint világitótorony, amely némán mondja Mehemednek: »Gyertyát gyújtottam, gyere rózsám, mert meg akartam mutatni neked a török szultánok országutját.

* * *

○ **Hollán Sándor.** A kriminalisztika nagy lelkiismeretességgel kezeli az egyének terhelttségét. Nyomról-nyomra keresi az ősoket s az egyén hibáit azzal magyarázza és enyhíti, hogy az ősökre hárítja a felelősség egy részét. De nemcsak a bűnöknek, az erényeknek is megvan a maguk családfájuk. Utódról-utódról átöröklődnek, egy bizonyos fokig erősödnek, nagyobbodnak s valamelyik pontnál halványodni kezdenek. Hollán Sándor, az államvasutak ujonnan kinevezett igazgatója élő bizonyosága ennek a biológiai törvénynek. Az apja nyugalmazott államtitkár volt. Eddig haladt, eddig emelkedett s itt megállapodott. A fia, az államvasutak új igazgatója, már most csaknem ott tart, ahol az apa befejezte karrierjét. Hollán Sándor mindössze harminczhét esztendő, de szeretetreméltó tulajdonságai és becsülésre méltó szellemi kvalitásai máris a kereskedelmi miniszterium egyik legszebb pozíciójába segítették. A pályafutás iv-vonalából könnyű megállapítani, hogy ez a karrier mely pontokat hagyja még maga mögött. A jóslás tehát fölösleges, mert matematikai alapon is kiszámíthatók a beálló események. Várjunk hát. Amilyen gyorsan emelkedett idáig, ezután sem kell sokáig várakoznunk az események bekövetkezésére.

* * *

= **Rágalom.** Városok, falvak és pusztai tanyáknak közepette óriás hegyi toronyban lakott egy vénséges harangozó, egy kíváncsi, ármányos és szószátyár öreg, ki pirosuló virradattól hamvas alkonyóráig szüntelenül a toronyaljában elfutó ut mohában guggolt és tereferélt a jövő-menő néppel. Hét határ híreit hallgatta mindennap végig és hetvenfelé mesélte tovább; titkok kufára, pletykáknak szövögetője volt; a szűz tisztasága, a hitves erénye, vagy akár a férfiak embersége ugy forgott vén nyelvén, mint a vetőjáték koczkái a kézben; rágalmozó és félelmetes volt, mint manap egy boulevard-ujság vagy egy rossznyelvű dáma. A vén harangozót éji álmából verte föl egyszer egy éjfélvi vándor. Fehérpalástos és fényes orcájú vala az idegen ember és egy tömött, óriás' zsákot vonszolt a vállán. »Örízned meg«, — kérte szelid, reszketeg szóval a vénet — »örízned három napig e kincset. A legdrágábbat hagyom itt neked,

amivel halandó ember birhat. És ha három nap multán vissza nem térnek, a tiéd lehet, a te örökséged, amiből dusan és boldogan élhetsz halálig«. A három nap eltelt és az idegen vándor nem érkezett meg. A vén ember mohó lázban virrasztva leste a negyedik hajnalt és akkor belemeríté kését a zsák oldalába és hasított belé bő, hatalmas száját, amelyen által két kézzel dushálhasson a kincsbén. De nem volt ott egyetlen tantusz, egyetlen drágakő, egyetlen unczia arany, — csupa fehér tollupihével volt töltve a zsák fejtől fenéig, hőszinü, bársonyos piheözönnel, amilyennel gyerekbölcsöt vagy menyasszonyágyat vetnek dagadó lágyra. A vén harangozó pedig kapzsi dühében kifordította a toronyablakon a teli zsákot; két kézzel szórta szél szárnyára a tollut; pihezápor hullott alá a falura, varra és a piczike fehér madárkák egy pillanat alatt röppentek széjjel beérhetetlen messze, fára, házra, kutba, hegyre, ahová csak a gondolat elér. És amikor visszafordult a vén, hátánál ott állt a visszatért vándor, a fényesarczu és szelidbeszédű és busan a szemébe nézve, így szólott hozzá: »lám, énnekem titokzatos, bűvös kincs volt a hitvány pihe, mit te szétszörtál, — vissza tudnád-e hozni? Ha mindent megadnék érte, amit csak álmodni tudsz, egy király örömeit, egy isten öröklétét, — vissza tudnád-e hozni? Ha száz embertársad szegődne hozzád és száz esztendeig mind csak azt keresnétek, éjfélvi fáklyavilágnál és déli sugárban szüntelenül, — összeszedhetnétek-e többet, mint egy-két marékot, — a miriádból, mit egy pillanat teltén egymagad szerteöntöttél? Lám a rágalom szóözöne is így árad széjjel, futó percz alatt, milliófelé, oltárra, sirra, mélyre, magasra, ahová csak a gondolat elér, de van-e olyan hosszú emberélet, olyan lázadó erő, mély megbánás s forró sirás, mely a szétviharzott hazugságokat még egyszer visszaterelje?« Oh, hány ilyen ármányos, kaján, szószátyár hirharangozója van a világnak ma már! Ma Hűvös László került a pletykapiacra és hiába tudja ezer ember, hogy ezt a rágalomhollót egy egészen privát ellenségeskedés forrósága költötte ki a tojásából, hiába esküdjök száz komoly és tekintélyes szemtanu abszurd voltára a vadságnak, hiába jön a törvény a nagyseprővel, — a szörnyű kis fulánkos pihék szerteszálltak és tőlük az igazság útját tisztára söpörni nem lehet többé... A rágalom szörnyű egy erő, iszonyatos egy gyilok, mely az emberiség haladásával növekedik és tökéletesül és ha az újjáépülő boldog világrend minden nyomoruságot leráz is magáról, emberi harczot, vadölést, minden rabságot és testi nyavalyát, de a rágalmat el nem hárítja soha tőlünk sem a légbeszálló ember, sem az a pár kapa föld, amit a sirásó csizmája sulykol fölöttünk formás halomba...

* * *

○ **Az imprezárió.** Hozzászoktunk, hogy minden csodagyermek, művész, föltaláló és rekordbajnok az imprezáriója zsebének kamatoztassa az agyvelejét. Hozzászoktunk és semmiféle morál nevében nem vagyunk kötelesek ez ellen tiltakozni. És azt sem tilthatja meg senki sem, hogy ne örvendjünk vaskos kárörömmel, ha olyanféle hírekről értesülünk, hogy valamelyik imprezáriónak balul ütött ki az üzlete és jóval kevésebbet tudott csak bevenni, semmint érdemes lett volna ezért — ő szerinte — az egész találmánynak elkészülnie és megszületnie. Immár ott tartunk, hogy minden művészi szenzációnak, minden új találmány értékének, minden rekordot teremtő aviatikus sikerének az lesz a fokmérője, hogy milyen mértékben gyarapította az imprezáriók, a müllerkárolyok amugy sem jelentéktelen jövedelmét. Az imprezárió tehát az a figura, aki a tenoristát, az aviatikust, a zongoraművészt »adminisztrálja«, sőt aki esetleg varietékben szeretné mutogatni esténként Paulhant, a london—manchesteri ut rekord-aviatikusát, azaz, aki számolva a művészeknek azzal a közönyével és idegenkedésével, melylyel működésük materiális teendői iránt viseltetnek, ezeket a szolgálatokat jelentékeny részesedés fejében szívesen elintézi helyettük. Emellett az

énekesnő csak ott és akkor vágja ki a magas C-t, az aviatikus csak akkor emelkedik a magasba, ha ők akarják. Blériot Müller ur nélkül is bizonyára jelentőséges aviatikus, de nem igen hiszszük, hogy a világ Müller ur nélkül is olyan általánosan vett volna tudomást róla, mint az ő adminisztrációjával. Ez nem jelenti azt, hogy Blériot aviatikai eredményének jelentőségén bármit is változtatott volna; mint ahogy nem változtat Paulhan jelentőségén sem, hogy imprezáriója több mint négyszáz ezer frankot vesztett az amerikai repülési köruton. Bizonyára nem Paulhan volt ennek az oka, még akkor sem, ha csak minimális részesedést kapott a fölszállásáért. Nem igen tévedünk, ha azt állítjuk, hogy Paulhan szemében az erkölcsi siker még valószínűleg fontosabb, mint a materiális eredmény és kettőjük között bizonyára Paulhannak fáj kevésbé az anyagi kudarc, mert ő tudja legbiztosabban, hogy nem okvetlenül kellett sietnie és mint igazi nagyjelentőségű aviatikus, pénzben is sokszorosan megkapta néhány nap előtt, amit a szerence akkoriban csak hírnév, dicsőség és erkölcsi elismerés alakjában előlegezett.

* * *

♫ **Hofrichterné.** A főhadnagy vallott s rögvést megváltozott az asszony. Amig volt egy szemernyi reménység, hogy a főhadnagy elkerüli a kötelelet, az asszony hűséggel kitartott mellette. Pedig tudta, vagy legalább sejtette, hogy a férje a bűnös. De utóbb Hofrichter töredelmes vallomást tett. Az elítélése bizonyossá lett s ekkor az asszony volt az első, aki elhagyta őt. A beismerő vallomás utolsó szavánál már az asszony is jó emberismerőnek mutatkozott: kissé felháborodva jelentette ki, hogy Hofrichter mindig kettős életet élt. Hűséges férjnek mutatkozott, holott kicsapongó volt s más nővel is viszonyt tartott fenn. Ime a tipikus asszony! Elnézte volna, hogy férje egy tuczat ártatlan embert megölt, de azon nem tudta tultenni magát, hogy a férje ő ellene és a hitvesi hűség ellen vétkezett. Hiszen igaz, hogy a hitvesi hűség is nagy dolog lehet az asszony szemében. De aki ilyen nagy dolognak nézi azt, ne tegye jégre a felháborodását s ne álljon elő vádjaiával akkor, mikor már nincsen menteni valója. Ha régebben háborodik fel, ez azzal a veszedelemmel járhatott volna, hogy a férj ez elé az alternatíva elé állítja őt: vagy csöndben maradsz vagy elválnék. S aki felháborodik, az csak a válást tarthatja helyesnek. Csakhogy akkor még jelentett valamit a válás. Jelentette azt, hogy az asszony elveszti a kenyéradóját. De ma? Most könnyű felháborodni, Hofrichter nem ad többé kenyeret. S ha nincs kenyér, legalább maradjon meg az önbecsülésünk, hogy felháborodtunk, ha kissé elkésetten is.

* * *

♫ **Tizezer sápadt gyermek.** Méltóztassanak elszörnyűködni: a Budapesti Szünidei Gyermektelep Egyesületnél tizezer gyermek jelentkezett egy kis vidéki levegőért s ez egyesületnek csak annyi a pénze, hogy négyszázat küldjön vidékre. Hogy mi lesz a többi gyermek sorsa? A kiváló társadalmi hivatást teljesítő egyesület még sohasem szólott ugy a magyar közönséghez, hogy meg ne hallgatták volna s hiszszük, hogy a közönség áldozatkészsége az idén is megvalósítja a csodát, hogy az iskolai év végével tizezer halvány gyermek hagyja el a fővárost, s ugyanannyi napbarnított arcú iskolás fiú tér vissza jókedvűen dalolgatva Budapestre.

* * *

= **Apák adója.** Koczkás pólyavánkosok és bubánatos cselédi szerelmek fölött törvénykedő disputa indul. A kaszárnyai és városligeti romantika visongó bimbócskái mindmáig csak úgy ingyen, — a készfizető Uristen számlájára és az állami

menhely jóvoltából részesedtek a palotai vagy irstai menyecskék kecskéje tejében, konyhája szennyében és főztje bélhurutjában. Ezután pedig a halovány kis cselédet, aki kéthetes, pihegő életet takargatva a nagykendője alatt a Rókusból vagy a klinikáról vánszorog oda a menhelyi urak elejbe, bizony hogy vallatóra fogják, vajh ki volt hát a boldog pernahajder, a szerencsés csibész, ki a cselédszoba melegében vagy a muzsikás liget ákáczósan osztályosa volt véteknek, májusnak, szerelmeknek... Mi mestersége volt, csizmadia vagy frájter, avagy tán éppen ifiur, — módos, pénzkereső vagy faczér vala-e? És a szomorú kis cseléd ölegeti a koczkás pólyavánkosot és beszél, kivallja, amit tán még az anyjának se merne, elárulja a babáját, a szive szerelmét, a lelenczházi rántottlevesért és derékaljért kiszolgáltatja az urak kezébe az édes párfát, akiért még ma is meginna tíz pakli gyufát, ha az a két rózsaszírom-tenyerke nem fogózna a réklíjébe. És aztán a csizmadianak, frájternek, urfinak megyen a törvényes irás, — »fizess, az apád istenit, ha édes volt a május, ha jól esett a csók, most add ide a béred, a lénungod, most vesd le a dolmányod és csapd zálogba az órad, most fizess, fizess, fizess!« Hogy aztán a kopott legényi ládából és sovány nadrágzsebekből kikerül-e csak annyi garaska, amennyit nem is az a szegény kis lelencz eszik meg, hanem a fiskális, meg az irnok, az mindegy. Hogy nem-e akad majd a gyöngébszivű kis cselédek között, aki szeretőjét a pénzbeli veszedelemtől féltvén, a Rókusból és klinikáról inkább a Duna felé sétál, vagy ahhoz a bolthoz, ahol a legzamatosabb és legolcsóbb lugkó kapható, — és hogy a homályos kapualjakban és üres grüндokon nem-e leszen több a zsákba takart és ujságpapírba csomagolt csecsemőhulla, — az is mind mindegy. Mert igen nagy a mi szegénységünk és végtelen hosszú az ut a párisi lelenczházak gyöngéd és titoktartó forgóládájától a mi menhelyünk apasági keresetéig...

SZINHÁZ.

A németek.

(Reinhardték a Vigszínházban.)

A naplomba ezeket irtam Reinhardtól:

— Kegyetlen színész. Imádja a mesterségét s így kegyetlen mindazzal, ami emberi és isteni. Vérbeli színész, isteni csepürágó. Valószínűleg ezért nem is tud másképp látni, mindenben komédiát lát és az egész világban egy bábszínházat, amelyet egy nála is nagyobb Reinhardt igazgat a fellegekben. Az életém csak egy szerep valakinek. A dráma, ha még annyira tisztos és rozsdás is, csak szöveggönyv. Mindez megbocsátható. Az író, a piktor, a szobrász ugyanazt teszi. Volt egy orvosnövendék-ismerősöm, aki utcákon, kávéházakban abból a szempontból figyelte a pohos bankárokat, hogy micsoda pompás hullanyagok lesznek egykor a bonczasztalon.

A kritikus ezuttal szabadságot vesz magának és sorra leközi azokat a futó feljegyzéseket, amiket közvetlen az előadás után irt, talán csak a maga mulatságára.

Vasárnap. (A makranczos hölgy.) Nem tagadhatom, hogy az első impresszióm ez: csincsin-bummbumm... Czirkuszban vagyunk és egy kitünő akrobata, valami Shakes-peare Vilmos nevezetű mutogatja rettentő izmait, amint embereket hajigál a levegőbe és a fő-paprikajancsi, Petruchio puhára korbácsol egy kemény asszonyt. Czirkusz ez, farsang, komolytalan komédia, ujságpapírból kivágott figurák táncza, gyermekrajzok összevisszája, dekoratív foltok, festékpamacsok színes zavara, nyers röhejjel és ripackönyvekkel, minden talpra esik, mindenre van kádencia és itt mégse kegyeletstértés. A bolondos-előjáték tarka alapzatára

épitenek fel egy vigjátékot, amelyet egy sörrel átlumpolt éjszaka után a piros és kövér üstfoltozó néz végig. Sokszor úgy fest mintha nem is nézné, hanem ő maga álmodná. Az üstfoltozó pedig talán tulságos szépet is álmodik. Mindenesetre másnapos mámor, káposztaleves-hangulat uralkodik. Csodák történnek. A férj egy állatszelistő, megszelidítője egy makranczos asszonyi állatnak. Szolgái bohócok, akik egy jelre keserű grimaszokat vágnak, szabályos vonalban bukfceneznek végig a színpadon. Most szíven talál valakit egy szó és összeroskad, megszólal, zenélni kezd, mint a czéllövölde átlőtt papirbábja. Gyönyörű, boszorkányos ezermesterség. Kíváncsian, boldogan, de áhitat nélkül nézem. Mikor a makranczos hölgy a feltornyozott skatulyák magasán elpityerdül, a zenészek játszani kezdenek valami csufondáros gyászalt, a nyafogás és a pityergés lekótázott macskazenéjét. Reinhardt a XVII. század burleszk angol humorát új dekoratív művészettel közelíti hozzám, mindent lefordít a színpad internacionális nyelvére. Mégis úgy tetszik, hogy elnagyol, erőszakot tesz a szövegen és maga alá gyűri az angolszász óriást. Az óriás ilyenkor kidugja fejét és szemrehányóan szólal meg: »Ki itt az ur, én, vagy te, ó Miksa?«

Hétfő. (A jó Dagobert király.) Most csendesen legyünk, minthogy André Rivoire lágy versei hullanak lelkünkre, halkán és csendesen, mint a hópihéék és a fehér rózsák és egy párisi emlékemen elevenül fel. A jó Dagobert király lép elénk a poéták álmodó szemével, rendetlenül, kifordított nadrágban, a hajnali vadásztól csatakosan. Ellenben a király Felix Salten német verseit beszéli s az utolsó felvonásban minden elintéződik, németes kialakozottsággal, okosan és únalmasan. Nekem ez fáj, kellemetlen meglepetést okoz, mint mikor egyszer egy gyönyörű francia nő németül szólalt meg, a francziák kriminális németiségével. A párisi darab szegényesebb. Vázlat csupán, rímes tréfa egy ódon frank-chanson dallamára. Nem is így játszották ott, hanem egyszerűbben, komolyabban és csupa szívvvel. A német játék elmés és szívtelen. *Wassmann*, az ékszerész-miniszter, bolondozik, a király száraz, csak a rendező ötletes és gazdag most is, aki a müncheni és bécsi szecszessziót szegődötti szolgálatába és rabul ejti, megállítja vele, matt és aranyos képekbe mereviti az elősuhánó poézist. A levegő is szinte megáll. Ebbe a milieube toppan be *Leopoldine Constantin*, a kis szőke mesekirálynő, arany szoknyában, kezében egy arany koszorúval, amelyről arany szalag lóg le, fején egy arany koronával, amelyen piczike érczalmák csörömpölnek, valahányszor tagadólag rázza a fejét s ebben a stílusban kaczag és sir, trillázik, fejhangan, babaszerűen, a beszélő babák élettelen, szomorú nyelvén. Olyan, mint egy színes márványszobor. A németek ravaszok. Egyest kapnak a színjátszásból. A francziák ellenben a boldog iskolakerülő, a kicsapott diákok, akik korcsmákban és rongyos kabarékban szebbeket álmodnak.

Kedd. (Judit.) Az impresszionista rendező Hebbelnek egy mondatát ragadta ki és gyönyörű következetességgel, diadalmasan vitte végig az egész előadáson. Holofernesnek azt mondják, hogy a zsidó örült nép. Örült nép, sötét, jajveszékélő, irtózatoss, kegyetlen és erős nép a pogány erejében és ótestamentumi zordonságában, sötétség van körötte, örület és halál, mint a gyilkos bethulai szűz körül, akinek a szépsége a tébolyító farkascseresznyéhez hasonlatos. E komor motívum pompája vonult át a mai estén. Látam egy tömeg-jelenetet, amelynél egységesebbet és hatalmasabbat még nem alkotott rendező. Egy siránkozó tömeg vergődött a színpadon, amelynek minden tagja élt, nyerszöld kontyok és talárok fanyar lilája tarkította az együtttest kopár, hidegtónusu változattal és élő gesztusok vonaglottak végig, amelyek Munkácsyra emlékeztettek, arra a Munkácsyra, akit még szerettek. Az estének színészi szenzációja: *Wegener*.

Szerda. (A kísértetek.) Alfréd Kerr tíz évvel ezelett azt jósolta Reinhardttról, hogy megteremti az igazi ibseni stílust. Elmult tíz év és a jóslata nem vált be. Ibsent nem lehet dekoratív játszani. Ez az önuralom, amely náluk uralkodik, ez a katonai fegyelem, amely visszája annak a felfogásnak, amely szerint mmdegyik színész kisissten a színpadon, s minden egy színházi generális szavának van alárendelve, nem kedvez semmiképp az ibseni stílusnak, amely mégis csak egész egyéniségeket, egész embereket, nagy-nagy színészeket követel. Az előző estéken minden pillanatban éreztem, hogy egy játékstílus legtefejét, legtefejét kapom. Ma csak csalódást éreztem. Edward Munch remek díszletében ottan áll egy puha, fekete bársonyfotel, amelybe végül beleroskad majd az agyalágyult piktor. Hiába. Nekem színész kell mostan és nem folt, nem ügyesség, nem elméség. *Moissi* csak néhány mozdulatával lepett meg mélyen, amikor az utolsó jelenetben visszatörpül a bölcsőbe és szinte anyásán gügyög és az anyja kétségbeesését utálkozva utasítja vissza vissza haldokló nyugalmával. *Sorma* Ágnes hangos, érczes és érdekes, alakítása pedig idegen nekem. Mértéke az est sikerének, hogy egyedül *Reinhardt* aratott osztatlan tetszést Engstrand szerepében. De még ő, a boszorkamester is hiába toppantgatott a sánta lábával. Az igazi kísértetek nem jelentek meg.

K. D.

ZENE.

Az új Lohengrin. Az Operában a mult hét óta új betanulással és »bayreuthi« rendezéssel adják a »Lohengrin«-t. A régi és az új rendezés között azonban semmiféle különbség nincsen, amiből viszont nem lehet azt a következtetést vonni, hogy Budapesten már régóta olyan a Lohengrin előadása, mint Bayreuthban. Nem is a rendezés ujsága érdekelte a közönséget. Az új előadás izgató mérközés keretéül szolgált. Nem a Grál lovagja mérte össze kardját a telramundi gróffal, Környey Béla vette fel merészen a harcot egy befejezettségében tökéletes merevedett emlékekkel. Anthes Lohengrinje ez. Mi, akik régóta várjuk, hogy az Operában is diadalra jussan a magyar színházművészet, aggdó szemmel néztük: a segédek vétkes könnyelműsége mint bocsájtotta szinte fegyvertelenül e harciba a magyar opera-énekítés reprezentatív man-jét. Valóságos istenítélet volt ez, egy kivételes drámai énekes talentum-küzdeme egy nagy emlék ellen, amelyet a legkiválóbb rendezők, karmesterek, énekprofesszorok, a Wagner-kultuszban való fölnevedés, a Wagner-liturgia testté vált ismerése formáltak olyanná, amilyen. A katolikus papot nem köti szertartásaiban annyi tradíció, mint a Wagner-énekes és, hogy ezeket megtanulja, — erre sem a Király-Színházban, sem az Operában nem volt alkalma Környeynek. A Wagner-deklamáció a német nyelv prozódiajában gyökeredzik. Magyar szövegre csak az tud Wagnert énekelni, aki nem érti, hogy mit énekel és lelkiismereti furdalás nélkül von össze, nyujt, rövidít szótagokat, hangsúlyoz hangsúlytalant és a szöveg feláldozásával menti meg a zenei deklamáció pregnánsan germán, faji ritmusát. Környey Wagner-énekes annyiban, hogy énekével egyenlő fontosságot tulajdonít szövegmondása érthetőségének. A magyar szöveget azonban magyarosan éneklí, úgy, ahogy a magyar nyelv hangsulya azt megköveteli. A magyar és a német wagneri prozódia azonban nem fedik egymást: ez az oka, hogy Környey deklamálásában nincs »stílus«. Lohengrin a legnehezebb Wagner-szerepek közül való. Egy leány álmából lép elénk. Hattyu hozza Legendavilágból és amikor tündöklő ezüstjében megjelenik a Schelde-parton, vakító fényvel ragyog ki a nap. Nem ember ő: gesztus, póz és masz. »Maszk« gondolhatta Alszehy és világos rózsaszínüre

maszkírozta, örök mozdulatlanságra kárhoztatta Környeyt. Hogy pedig mi se zavarja a tökéletes élvezetet, előkerült a régi Lohengrin-fordítás, amely telve van költői szépségekkel. Ilyenek vannak benne: serg, szű, leh, zür, bék, szerelm, bájvarázs, elhatárza, nyögel, aggalm, adány, rény és kíváncs. Vagy: »Telramund, te nagyra tisztelt ur, meggondolád-e, hogy kit vádla szád?« És: »Rablóját önbecssemnek ölni meg«. Ezt a szöveget énekelte tisztán, értelmesen, sajátos egyéni szövegmondásával Környey Béla. Látnivaló: rendező és karmester mitsem tettek sikere érdekében. Vérteli színjátzó talentumát, őserős, hősiségében harsogó, lírájában lány hangját vitte a harciba Környey és diadalt aratott velük. Nem Lohengrin győzött, hanem Környey Béla.

F.

Művészet.

Budapest épít.

Budapest épít és mi örvendezünk. A nomád hagyományokkal terhelt magyarnak a kő, a fal, a több évtizedre számított hajlék még mindig szenczáczió. S ha erre malicziózus mosolylyal állapítják meg, hogy lakásinség és építés, bankkölcsön, amortizáczió nem is a magyarok ügye, hanem a zsidók dolga, — ez nem változtat a nagyobbrendű építkezésnek szokatlan és szinte a közérzéssel ellenkező voltán. A zsidók rabszolga-sorsukban hordtak ugyan köveket a fáraók számára, a bábeli tornyot azonban hagyományaikban siettek leromboltatni az uristen által. Ugy, ahogy vagyunk, óriás falvakat telepítő magyarok és ujmagyarok, ha mégis építünk, kényszerítő szükségét jelent az. Így épült fel már egyszer-kétszer Budapest. Gyorsan és meggondolás nélkül, rövid évtizedek alatt, akkor, midőn megszületett az Andrassy-ut és később a körutak. Gyárilag, szinte sokszorosított tervek alapján egész hársorok termettek. Se hagyomány, amely szabályozta volna a pallérfantáziát, se a megrendelők hozzáértése, — ez itt-ott mégis kiküszöbölte volna a sok anyaghamisítást, az olcsó czifrálkodást. Se pénz, igazi, becsülettel összegyűjtött, bankoktól független pénz, — pedig ez engedte volna meg, egyedül ez, a drága jó egyszerűséget.

Csak a malter-városban, a vedlő-gipszpaloták szomorú mélyén felnevelődött második generáczió vette észre, milyen elhibázott, milyen izlés és művészet nélkül való, egyszerűen szólva: milyen rut az egész másodléontésű Ring-architektúra. S abban az időben, amikor Budapestben már nem épített senki, az unalomig megmagyarázták a józan, hasznos, okos, becsületes és artisztikus architektúra alapelveit. Kiknek magyarázták meg? Értelmes és könnyen hevülő ujságolvasóknak. Azoknak, akik a kávéházban a Studio-t lapozzák és elméletben a Wiener Werkstätte szállította butorokkal rendezkednek be. Budapestet azonban harmadszor és századszor is bankok építik, ügyesen kalkuláló építésszel szövetkezve. S aki, körülnez a földből viháros gyorsasággal kiemelkedő téglafalak, az új bérkaszárnyák és kaszárnya-városrészek között, az elretten és megfordítja a király szegedi mondását: ez a város rutabb lesz, mint valaha volt. A spekuláczió még dühösebb, a czifrálkodási vágy még jobban kifejezett, a jó izlés még inkább számüzött, nemes materiára még kevésbé van pénz. A milenium előtt Flórencz és Róma renaissance-palotáit kopirozták homokba, most megkapjuk harmadkézből a szeczeszió legkorcsabb hajtásait, a félreértett bidermeierizmust és a megdöbentően modernizált antikot. Budapest, Magyarország még mindig nem nevelt olyan építésgenerácziót,

amely az általános hozzá nem értéssel, a reménytelen pangással és a spekuláczióra kedvező idők tulhajtott tempójával meg tudna birkózni. S nincsen olyan telektulajdonos szatócs, aki a becsületes építésnek elhinné, hogy a bérház nem középkori palota, nem is görög templom, nem is városligeti mutatványos bódé, hogy pusztá és kopár még mindig inkább lehet, mint arannyal, kőutánzattal, fantasztikus embersoportokkal, ugynevezett freskókkal és szobrokkal felczifrázott.

Épült most valahol az egyik köruton, három utcára, egy sereg udvarral, átjáróval rémületesen nagy ház: ijesztő kőpéldája az egész új budapesti építkezésnek. Oszlopokkal telerakott, holott vasgerendák tartják. A nyavalya majd kitöri, úgy szeretne monumentálisnak látszani, de száz, össze nem függő czifra darabra hull szét. Hatalmas tömeget mutat, de csak be kell nézni az ablakon és kilátszik a tömeget helyettesítő kulissza. Kupolája is van persze, pedig se nem csillagvizsgáló, se nem zsinagóga. Kupola azonban kell, bádógból, deszkából, esetleg papirmaséból, a technika újabb vívmányai szerint. S e tündöklő külső, e százsorosan felfújt Ós-Budavára mögött bus lakások, nagy ablakos, de nem föltétlenül nagyszabású üzletek húzódnak meg: csupa nehéz munka, gond, kicsinyesség, apró nagyozolás.

Semmivel sem különb a cigánypompába burkolózó bérháztulajdonosnál a hivatalos építető. Csak éppen más. A nyugati pályaudvar mellett, ott, ahol egy darab zöld hely volt hajdan, valami postaépület disztelenkedik most félig készen. A nyugati pályaudvar épületcsoportja, régies vasvázával, finom arányaival, sablontól mentes tömegével Budapest legoriginálisabb, legszebb épületének egyike. Régi, de becsületes, puritán és mégis művészi érzésű, a konstrukciós szépségeit magától értetődő közvetlenséggel kifejezni tudó mérnök alkotása lehet. E kivételesen szép épületcsoportot most egy nagy és sivár hombár veri agyon. Ezen az új postaépületen — bizonyára postapalotának fogják czimezni — meglátszik, hogy erősen takarékoskodtak a gazdái. De azért el nem engedtek a viláért sem egy naiv és esetlen, kisvárosi járásbíróági épületekre emlékeztető malter-czifrálkodást. Ez a szerény disz, igaz, elvész a tömegben. De az a tömeg! Sablónos és otromba. A vasuton érkező felé fordítja visszáját és ez a visszája egy megnagyított mellékhelyiség, a bűvös betük, a W. C. előtti időkből.

Ha másnak nem, a város építési bizottságának, vagy a közmunkatanácsnak kellene tiltakoznia az ellen, hogy elrontsák, tönkre tegyék Budapestnek olyan részletét, amely véletlenül sikerült. Mikor a pesti utcát ezek a maltergicsek egyre silányabbá formálják, a hatóságok terén tett rossz tapasztalataink ellenére is arra kell gondolni, hogy a köztisztasági hivatal mellé kellene egy másik, az izlés köztisztaságára vigyázó hivatal.

L. G.

Svájczai festők. Most lesz csak öröm az előkelő miniszteri büroókban, a hol a vitézkötéses, sujtásos trikolor-esztétikát tartják egyedüli orvosságnak mindenféle fajta átkos modernség ellen. Ezek a svájczai legények! — ezekben aztán van nemzeti jelleg, akárcsak egy miniszteri tanácsosban. Ezekről három méternyi távolságról leolvashatja a vak is, hogy a szépséges Svájcznak melyik vidékéről kerültek a *Nemzeti Szalon*-ba. Akik havas hegyóriások és glecsereket festenek, azok bizonyára Bern vidékéről valók; a nehéz, vasas-németekhez hasonló és kissé sörizű mesemondók, akik máig sem tudják elfelejteni Deffregert, azok a Zürich-vidéki svájczai németység gyermekei; akik édes Mádonnákat és Bambinókat komponálnak s akiknek a nevük is édesen csengő, mint Sartori Augustiónak, azok nyilvánvalóan olaszok s egészen bizonyos, hogy a bájos Lac du Léman vidékéről valók; akik, mint Mangold *Burghardt* Philippe *Roll*-t plagizálják. Ennek a megállapításához igazán nem kell nagy

tudomány s ha a svájckiaknak művészete is olyan markánsan domborodnék ki a vásznaikon, mint ahogy ugynevezett nemzeti jellegük kidomborodik, akkor a *Nemzeti Szalon* svájcki kiállítása igazán érdekes látványosság lenne. Fájdalom, művészet dolgában kissé gyengék a derék svájckiak, vagy legalább is a »Société des Peintres Sculpteurs Et Architectes Suisses« azt hitte, hogy ide, a Balkánra, jó lesz amolyan harmadrendű anyag is. Legjobban bizonyítja ezt, hogy egyetlen európai hírvő mesterük: *Hodler* Ferdinánd, aki pedig elnöke is a svájcki művészegyesületnek, mindössze két képpel szerepel a kiállításon, melyek közül az egyik, az »Alpesi tájké«, egyenesen rossz, míg a »Nő és a virágok« a legjobb esetben is jelentéktelen. Pedig a párisi világkiállításon, vagy tavaly is Münchenben, ahol egész teremre való monumentális kompozíció képviselte a genfi mestert, igazán nagy művészek tanultuk megismerni Hodlert. Itt, a Nemzeti Szalonban, *Buri* Max egy lilaruhás modelljével valóssággal tönkreveri elnökét, pedig ebben a kompozícióban is több a brutális erő és a szakszerű tudás, mint a művészet. A többiek: *Emmenegger* Hans, *Berta* Edoardo, *Hop* Fred, *Perrier* Alexandre s még vagy tizen, egyébként távolról sem kontinentális nevek, megannyian a Segantini ismert manierját majmolják, valószínűleg abban a hitben, hogyha másképp nem, legalább technikában kötelességük a világhírű svájcki mester nyomdokába lépni. A szobrászok kicsiny gárdájában is csak egyetlen feltűnő jelenség van: *De Niederhäusern*, akinek egy márványból készült Verlaine-feje nagy intelligenciájáról és erős plasztikai vénáról tanuskodik. Végeredményében mégis van egy vizsgáztató momentum is a svájcki kiállításán. Az tudniillik, hogy a mieink (majdnem MIÉNK-et irtuunk!) ha külföldre mennek, mégis csak másképp reprezentálják hazájukat, mint a svájckiak. Bár az is igaz, hogy nekik feltétlenül külföldre kell menniök, ha sikert akarnak. Idehaza a »Szövetség«-é minden dicsőség és hatalom, úgy a festő-társadalomban, mint a művészeti ügyosztályokban, melyeknek neve dicséretesség most és mindörökké. Amen!

Rm.

IRODALOM.

A Shaw-probléma.

A Shaw-problémát nem oldhatja már meg semmiféle színház. Annyira elmérgesedett a színpad számára, hogy a magyarázó és verejtékező rendezői csoport, mely összefutott a megfajtására, tehetetlenül oszlott széjjel; itt már nem használnak a diszletek és a világosítók többé. A Shaw-problémát át kellett adni az irodalmi rovatoknak, a pszichológusoknak és a történészeknek, a valódi, élő világ művészeinek és arról szó sem lehet már, hogy egy festett est villamos zürzavarában, a pihegő fiatal asszonyok és frakkos öreg urak nézőtere előtt megfeleljenek rá. És a nagy, derűs angolt nem lehetett ott marasztani a rivaldánál. Shaw elpártolt és most, mikor a legújabb darabja megjelent, levette róla a színházi fémmelzőt és hozzánk: az irodalmi rovathoz utasította a könyvét.

Nem egyszerre hagyta ott a színészeket. Először nekik irt darabokat; csak nekik. Hősi pózokra engedett helyet a dialógusok között. Azután mind többet és többet vett el tőlük. A színpad minden rejtett energiáját, melyet a színészek kedvükre tékoztak, kezdte felhasználni a maga javára. Előbb elrabolta az arczjátékokat és beleirta mondattá változtatva a szerepekbe, úgy hogy az igazi Shaw-színész nem találhatott ki új mimikát a saját fantáziájából. Azután megakadályozta őket a mozgásban. A zseniális leülések, a pompás felugrások hirtelen megszűntek, mert a szerep kitöltötte az alakok egész jellemét, összes szokásait és nem maradt vakuum, hová a színész a saját invenczióját önthette volna.

És legutoljára elvette tőlük az instrukciókat. A szegényes, gyors instrukciót, mely minden segédszínésznek kijár — és megstilizálta apró regénynyé, bájos epikává, szellemes lírává, úgy, hogy ez sem maradt a színpadé. A színésznek egyetlen zárójelet sem hagyott szerepében. Irodalmivá gyurt minden ripacs-energiát és csak a dialógusok hallatszottak változatlan diadallal a deszkák fölött.

De a színpadi beszéd és a színpadi cselekvés is nagyon kötött volt a számára, mert mindez egy cél felé, egy felvonás-vég felé vezetett. Függetleníteni kellett minden beszédet a színpadi okoktól és Shaw utolsó darabjaiban váratlan bőbeszédűség lármázott, paradoxonok pattantak el minden alap nélkül és lassan-lassan elenyészett minden viszony a szereplők között. Csodaszép lírai színek tündököltek, melyek függetlenek voltak a darab címétől és a felvonás eredményétől — és ekkor Bernard Shaw már féllábbal künn volt a színpadról. Nyugodt lelkiismerettel és a nagy századok tiszta meggyőződésével ment el onnan és mintha örök törvényeket igazolna, érkezett meg a könyvtárszobákba, a magányos olvasókhoz.

*

Itt fekszik előttem a legújabb darabja. Pompás angol intérier, de a szerző már alig veszi hasznát a különböző bejáratoknak. Akárki is érkezik, akárhonnán, nem hoz cselekményt, csak egy új ötletet, mely a társalgást tovább viszi. A szereplők azért ülnek össze, hogy felfogásokat személyesítsenek meg. Lelkek helyezkednek el a karosszékekben. Mikor vitatkozni kezdenek, még kivehetni az angolszású humorukat és brit ruháikat. De nemsokára, mint a Walhalla szegény istenei, elhomályosulnak és elfödik őket az egyetemes kérdések. A lelkek beszélnek, az ösztönök vitatkoznak; egy-egy paradoxon emlékeztet csak a husból való emberi ajkakra. Az irodalmi stílus elmosza a hangok különbözőségét és az alakok elvesztik életszinüket és kiterülnek, mint a regénylapokon. Nem olyan lehetetlenek, mint a Maeterlinck beteg árnyékai; mindegyiknek megvan a maga kis, nevetető, a nézőket öt perczig érdeklő sajátága; de ha Maeterlinck alakjait egy nagy rejtély kapcsolta össze; vagy egy szerencsétlen mese: őket nem élő, igaz alkalom terelte egybe, hanem egy irodalmi szempont. Van uniformisuk és arczlük, de nem hatnak egymásra, nem vonják egymást: csak az eszmék szeretkeznek és a gondolataik ülnek helyettük orgiákat. Minek kellene ide színészek?

*

Ez a Shaw-probléma. Hol vagyunk? Talán — ellenkező irányban — épp olyan messze az igazi színpadtól, mint a pikáns párisiak. Talán Ibsen után egy lépéssel. Mert Ibsen vigyázott az embereire és azok nem fessegethettek büntetlenül erkölcsi kérdéseket. De Bernard Shaw, a nagyobb, a modernebb, nem avatkozik be ezeknek az arisztokrata londoniaknak magánbeszélgetéseibe. Ezek végképpen kiváltak az emberi társaságból, nincsenek mindennapi gondolataik. Hadd vitázzanak. És önök, kontinensbeliek, vegyék ezt a könyvet a kezükbe és gondolkodjanak: affektálok-e megint, mint szoktam, vagy pedig igazi meggyőződés, hogy színpadnak csak tehetségtelen mérnökök írhatnak ezután és én nekem ott kellett hagynom: nekem, Bernard Shawnak?

Sz. L.

A lóversenyeket látogató közönség figyelmébe ajánljuk, hogy a versenyterti beléptijegyeket — a jegypénztáraknál való nagy tolongás elkerülése s tehát saját kényelme érdekében — a versenyprogramokon megjelölt dohánytözsdékben a versenynapok délelőttjén előre váltsa meg.

Szintgy saját érdekében áll a közönségnek, hogy a beléptijegyeket láthatóan viselje, hogy az ellenőrség felszólításait mellőzhesse.

KÖZGAZDASÁG.

Adriai Biztosító Társulat. Ezen biztosító társulat idei közgyűlése, melyen az 1909. évnél — a társulat alapítása óta LXXI. üzletévnek — zárószámadásai terjesztettek elő, mult hó 23-án ment végbe. Ebből az üzleti jelentésből a következő lényegesebb adatokat említjük föl: Az életbiztosítási ágazatban 76,108.292 korona biztosítási összegről szóló ajánlat nyújtott be; a kiállított kötvények 67,022.909 korona tőkeösszegekről szólnak. Az 1909. december 31-én mutatkozó állomány biztosított tőkében 436 millió korona összegre rug, a biztosított évi járadékok összege pedig 1,368.561 koronára. Halál- és elérési esetekben, valamint életjáradékok fejében 9,609.539 korona fizettetett ki. A »kamatláb csökkentésére szánt ideiglenes díjtartalékhoz« 400.000 korona lett átutalva. Az életbiztosítási díjtartalék az 1909. év végén 122,190.407 koronát, a viszontbiztosítók részének levonása után 112,556.567 koronát tett ki, a mult évhez képest tehát 6,964.348 korona többlet mutatkozik a társulat számlájára. A díjbevétel a tűzbiztosítási ágazatban 26,255.223 korona volt, a szállítmánybiztosítási ágazatban 2,576.392 korona, a betörés elleni biztosítási ágazatban 548.140 korona. Az elemi ágazatok viszontbiztosítási díjai 13,333.450 koronára rugtak. Károk fejében 20,121.980 korona (a viszontbiztosítók hányadának levonásával 9,971.911 korona) jutott kifizetésre. Az elemi ágazatok díjtartalékai 18,974.532 korona, viszontbiztosítók részének levonásával 10,334.097 korona összeget tesznek ki. Ilyképpen a tűz- és betörésbiztosítási ágazatok díjtartalékai újból perzentuális emelkedést mutatnak. A különböző tartalékalapok dotálása után fennmaradó nyereség-egyenlegről 300.000 koronát utaltak át a »B) zárószámla« rendelkezésre álló tartalékába, osztalék fejében pedig részvényenként 280 korona kerül kifizetésre (1908. évben 250 korona). A társulat tartalékai 1909. végével (a függő károk 4,089.477 koronát kitevő tartalékának kikapcsolásával) 134 millió koronát tesznek ki és pedig: díjtartalék — a viszontbiztosítás levonásával — 121,590.644 korona, kamatlábcsökkentési tartalék 1,300.000.000. korona, árfolyamigadozási tartalék 2,233.625 korona, nyereségtartalék 9,200.000 korona. A nyugdíjpénztár és a társulati alkalmazottak takarékos- és ellátási pénztárának vagyona 2,904.064 koronát tesz ki. A társulat a mult év folyamán befejezte milánói házána újraépítését. Budapesten és Prágában pedig igen előnyös fekvésű ingatlanokat vásárolt, melyek — a legközelebbi évek során végbemenő felépítések után — a társulat illető irodáinak befogadására fognak szolgálni.

A Ganz és Társa Vasöntőde és Gépgyár Részvénytársaság közgyűlése április 30-án volt *Pallavicini* Ede őrnagy elnökigazgató elnöklésével. Az igazgatóság előterjesztéseit tudomásul vették és az igazgatóság javaslataihoz képest elhatározták, hogy az 1,747.067 korona tiszta jövedelemből 1909. évre részvényenként 180 korona osztalékot fizetnek. Az alapszabályszerű tantiem levonása után az értékcsökkenési alapot 400.000 koronával növelik, a kétes követelések tartalékalapjának kikerekítésére 30.000 koronát fordítanak, a tisztviselők nyugdíjalapját 60.000 koronával javadalmazzák s a fennmaradó 276.897 koronát új számlára viszik át. A felmentvény megadása után *Kögler* Gusztávot az igazgatóságba ujonnan megválasztották.

Az *Adria* magy. kir. tengerhajózási rt. április 30-án tartotta közgyűlését *Lánczy* Leó főrendiházi tag elnöklésével. Az igazgatóságnak a közgyűlés elé terjesztett évi jelentése szerint 1909-ben a tiszta nyereség 640.477 (1908-ban 979.672) K volt. Az 1908-ról áthozott 54.731 K-val együtt 695.288 K állott a közgyűlés rendelkezésére, amelyből osztalékként összesen 600.000 (tavaly: 800.000) K-t, részvényenként 12 K = 6%-ot (1908: 16 K = 8%) fizetnek, a tartalékalaphoz 7024 (1908-ban 21.119) K-t csatolnak. Az igazgatóság jutaléka 13,345 (80,126) K lesz, új számlára pedig 44,362 K-t visznek át.

A tartalékalap rendkívüli dotációjára 30,476 K jut, amely ezzel 3.900.000 K-ra emelkedik. Az igazgatóság tagjává megválasztották *Lánczy* Leót (elnök), *Burchar*d-Bélaváry Konrádot, *Mallekovits* Sándort (alelnökök), *Kuranda* Emilt (vezérigazgató), továbbá *Barla* Arnoldot, *Madarassy-Beck* Gyula bárót, *Eidlitz* Hugót, *Fleischl* Sándort, *Herzog* Péter bárót, *Kilényi* Hugót, *Pösch* Gyulát és *Simon* Jakabot. *Marx* János, *Kvassay* István a kereskedelemügyi, *Gerlóczy* Gyula dr. a pénzügyi kormány kinevezései alapján tagjai az igazgatóságnak. A felügyelő-bizottság tagjává újra megválasztották *Hevesi* Lajost, budai *Goldberger* Gyulát, *Ullmann* Emilt és *Kilényi* Bélát.

Első Leánykiházasító Egylet mint szöv. Gyermekek- és életbiztosító-intézet (Budapest, VI., Teréz-körút 40-42.). Alapították 1863-ban. 1910 április havában 1.879,500 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1.622,000 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében 131,297 K 51 f fizettetett ki. 1910 január 1-től április 30-áig bezárólag 8.178,100 K — f értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 7.067,000 K értékű új kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében a folyó évben 479,201 K 18 f és az intézet fennállása óta 15.721,083 K 86 f fizettetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik, a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

MUSCHONG-BUZIÁSFÜRDŐ BUZIÁSI PHÖNIX ÁSVÁNYVIZ

ÜDÍT, GYÓGYÍT. BAKTERIUMMENTES TERMÉSZETES ÁSVÁNYVIZ
Kapható mindenütt. Budapesti főraktár: VI. Ker., Eötvös-utca 44. szám. Telefon 86-35.

PATKÁNY- ÉS EGÉRIRTÓ BACZILLUS „RATIN”

fertőző betegséget plántál az illető állatfaj között és teljesen kipusztítja. A magy. kir. áll. bakteriológiai intézet véleménye szerint más állatra avagy emberre ártalmatlan. Prospektust ingyen küld a »Ratin« Bakteriológiai Laboratorium vezérképviselősege Budapest, Rottenbiller-utca 30.

Pöstyén—Royal-Nagyszálló

Egyike hazánk legnagyobbszertű szállodáinak. Modern kényelem. (Lift tolokocsiknak is, központi fűtés stb.) Egész éven át nyitva. A százados fürdőpark közepén, a fürdők tőzszomszédságában. Prospektust küld a fürdőigazgatóság.

TAMÁSSY PARK-SZANATÓRIUMA

Dunaharaszttiban

Pestmegye.

Előrangú gyógyintézet alkoholláték, morfinláték és idegbetegek részére. Nap- és légfürdők. Dr. Lahmann szerinti diätetikus konyha. Téli-nyáron nyitva.

Telefon: Budapest környék Dunaharaszti 3.

PROSPEKTUST KIVÁNATRA KÜLD AZ IGAZGATÓSÁG.

Ha fáj a feje ne tétovázzék, hanem használjon azonnal Beretvás-pastillát

mely 10 perc alatt a legmakacsabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona 20 fillér. Kapható minden gyógyszerárban. Készíti BERETVÁS TAMÁS gyógyszerész, Kispesten. Orvosok által ajánlva. Három doboznál ingyen postai szállítást.